

De extremo Thessalonicensi excidio narratio

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ Διήγησις περὶ τῆς τελευταίας ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης συντεθεῖσα πρὸς τινὰ τῶν ἀξιολόγων, πολλάκις αἰτήσαντα περὶ ταύτης, ἐν ἐπιτόμῳ.

1 Πολλὰ μὲν ἡμῖν πολλάκις καὶ ἄλλα τὸ τῆς ψυχῆς σου φιλόπονον ἀριδῆλως ἐγνώρισεν, ἀνδρῶν ἄριστε καὶ φιλομαθέστατε, οὐχ ἥττον δὲ καὶ ἡ πρὸς τὴν διήγησιν τῶν ἤδη τῇ περιφανεῖ τὸ πρότερον πόλει Θεσσαλονίκη συμβεβηκότων σπουδῆ σου καὶ τὸ λόγοις ἡμᾶς συνετῶς ἄγαν ἔχουσι διεγεῖραι, ταύτην ὡς ἂν ἐπίδηλόν σοι κατὰ δύναμιν θέσθαι τὴν ἡμετέραν σπουδάσωμεν καὶ ὡσπερ ὑπ' ὄψιν ἀγάγωμεν. Δείκνυσι γάρ σου περιφανῶς τὴν ψυχὴν, περὶ τὴν τῶν ἀναγκαίων ὅπως μάθησιν ἔχει καὶ ὡς ἐκ τοῦ προσέχειν ἱστορίαις καὶ λόγοις, οἷς ἄνθρωποι πρὸς τὰ κρείττω σαφῶς μετατίθενται, τῶν μελλόντων ὅλη καὶ μὴ μεθισταμένων καθίσταται. Πλὴν ἄλλ' οὕτω θαυμασίας οὔσης γε τῆς σπουδῆς, ἐκεῖνο πᾶς ὅστισοῦν εὖ φρονῶν, οἶμαι, τῶν οὐκ ἐπαινουμένων ἂν οἴηθείη, ὅτι γε τοὺς εἰς ἄκρον δυνάμεως λόγων ἐληλακότας παραδραμῶν καὶ προὔργου παντὸς τὸ λογογραφεῖν αἰεὶ ποιούμενους, ἐμοὶ τὴν τοσαύτην ἐγχείρησιν ἀπερισκέπτως ἀνέθου, νωθρότητι διανοίας ἀμαθῶς ἀληθῶς ἔχοντι περὶ λόγους καὶ πρὸς πᾶσαν ἡντινοῦν ἀγαθῶν κτῆσιν ῥαθυμοῦντι καθάπαξ. Καὶ ταυτόν, οἶμαι, πέπονθας ταῖς μελίσοις, ὅτε τὰς ἀρχὰς ζητεῖν τοῦ μέλιτος κατεπεύγονται· παρατρέχουσι μὲν γάρ, ὡς φασι, τῶν ἀνθέων τὰ εὖοσμα, ἐφίπτανται δὲ τῷ θύμῳ, φυτῷ δριμύτητος γέμοντι καὶ λίαν ἀνόσμφ. Ἄλλα δεινὸν ἢ φιλία, πάντας ἀπλῶς τοὺς ἐνισχυμένους γε ταύτη πάντα καὶ λέγειν ὑπὲρ τῶν φίλων καὶ πράττειν πρὸς βίαν κινουῖσα, τὸν παρὰ τῶν πολλῶν ἐπαινον αὐτοῖς προξενεῖν εἰωθυῖα. Τοῦτο γὰρ ἦν τὸ καὶ σὲ τοσοῦτον ἡμᾶς ἀναπεῖσαι καταναγκάσαν, τὴν ἐκ τῶν ἀκουόντων ἡμῖν εὐφημίαν ἴσως προσγενέσθαι βεβουλημένον, κάντεῦθεν τῇ φιλίᾳ χαρίσασθαι. Ἐγὼ μὲν οὖν βουλοίμην ἂν τὴν σιωπὴν ὡς ἀκίνδυνον μᾶλλον ἐλέσθαι καὶ τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν ὡς τὴν ἐμὴν ὑπερβαίνουσαν δύναμιν παραιτήσασθαι πάνυ δικαίως. Λαβῶν δ' ἐπὶ νοῦν τῆς ἀπειθείας τὸν κίνδυνον ὅσος καὶ διὰ τοῦτ' εἰς ἀνάγκην συνελαθεῖς ἀπαραίτητον, δεῖν ὥμην ἔτοιμον ἐμαυτὸν παρασχεῖν σου τῇ ἀξιώσει καὶ σου τούπιταγμα πεπληρωκένας ὡς δύναμις. Κάπειδήπερ ἐπικλινῆς ἐγὼ καὶ εὐγνώμων πρὸς τὸ ζητούμενον ὥφθην σοι καὶ σὴν χάριν, ὧν οὐκ ἐβουλόμην κατατετολημῆκεναι προήρημαι, δίκαιον ἂν εἴη καὶ σὲ τῆς ἐγχειρήσεως ταύτης ἡμῖν ταῖς εὐχαῖς συνεφάψασθαι, ἵν' ὀδηγηθέντες καὶ δύναμιν ἐσχηκότες λόγου καὶ διανοίας ὀξύτητα, τῆς σῆς φανῶμεν ἄξιον ἐπιθυμίας ἐργάσασθαι καὶ μηδὲ τὴν ὑπόθεσιν καθυβρίσωμεν. Παρακαλῶ δὲ καὶ πάντας τοὺς ἐντευξομένους τῷ πάσης ἀμουσίας πεπληρωμένῳ τῷδε συγγράμματι συγγνώμην ἡμῖν παρασχεῖν ἐξ ἐτοίμου, τὴν ἡμετέραν εὐπείθειαν ἀποδεξαμένους. Οὐ γὰρ δυνάμει λόγων τεθαρρηκότες ἐπὶ τοῦτο προήγημεθα, ἵνα καὶ μέμψιν σχῶμεν δικαίως παρὰ τοῦ βουλομένου παντὸς (πολλοῦ γε καὶ γὰρ δέομεν τοῦ λόγους εἰδένας καὶ τούτοις γε χρῆσθαι κατ' ἐπιστήμην θαρρεῖν), τῇ δ' ἐπιταγῇ τοῦ προστεταχότος ἡμῖν καὶ τῷ μὴ μέμψιν ἔχειν, εἴ τις τὴν ἑαυτοῦ πρὸς τὴν τῶν ἀναγκαίων ἐνδείκνυται δύναμιν, ἀνέγκλητον εἶναι, οἰόμενοι πανταχοῦ τὸ πάνθ' ὄντινοῦν μὴ πρὸς ἐπίδειξιν, πρὸς δὲ τὸ μὴ τάφῳ σιγῆς παραπέμπεσθαι τὰ πρὸς ἀκρόασιν ἄξια, τοῖς κατὰ δύναμιν ἐγχειρεῖν λόγοις ἐκάστοτε. Ποιήσομαι δὲ τὸν λόγον ἀπλοῦν τε καὶ εὐληπτον, ἀλλὰ

δὴ καὶ συνεσταλμένον ὡς τὰ πολλὰ κατὰ τὸν σὸν λόγον, τὰναγκαῖα μόνον περιλαβὼν καὶ ὅσα δὴ παρεθέντα ζημία σοι λογισθήσεται πρὸς ἀκρόασιν κεχηνητόι.

2 [Εἰ μὲν οὖν τις ἐτύγχανες ὢν τῶν οὐκ εἰδόντων τὴν πόλιν, τὰ καθ' ἕκαστόν τε ἠγνόεις αὐτῆς, ὥσπερ οἱ πρῶτον ἐξ ἀλλοδαπῆς εἰς ἑτέραν μετοικήσαντες πόλιν, ἕως ἂν τὸ τοῦ χρόνου μῆκος ταύτην αὐτοῖς κατὰ μέρος γνωρίσειεν, ἐδεόμην λόγων ἂν ἐνταῦθα μακρῶν, ἵνα μηδὲν τῶν τῆς πόλεως τὴν σὴν διαφύγη γνῶσιν. Ἐπεὶ δὲ πρὸς θρέμμα ταύτης τὸν λόγον ποιῶμαι καὶ ἀκριβέστερον ἢ πολλοὺς ἄλλους τὰ κατ' αὐτὴν ἐγνωκότα, μάτην οἱ μακροὶ περὶ τούτων λόγοι καὶ ἡ περὶ τῆς θέσεως μεγέθους τε καὶ κάλλους καὶ τειχῶν ἀσφαλείας καὶ προσέτι τοῦ εὖ κεκράσθαι καὶ τῶν ἄλλων ἀκρίβεια καὶ μάλισθ' ὅτι πρὸ μακρῶν ἐτῶν τὰ περὶ τῆς πόλεως ἕτεροι φιλοπόνως ἄγαν δυνάμει λόγου καὶ ῥητορικῆς εὐγλωττίας δεινότητι ἠκριβωμένως ἐξέθεντο καὶ μετὰ τὴν πρώτην πασῶν εἰπεῖν λαμπροτέραν πολλαῖς ἀποδείξεσιν ἀποφῆναι ταύτην ἐσπούδασαν. Ἐκείνοις δ' ἑμαυτὸν ἔγωγε μόνον διηγούμενος δώσω, ὥνπερ ἡ πόλις ἐν τῷ τῆς νῦν ἀλώσεως χρόνῳ πεπειρατο, καθάπερ ἔφης καὶ σὺ πρὸς ἡμᾶς, μικρὸν πρὸ ταύτης ἀπάρας ἐνθένδε καὶ διὰ τοῦτο τὸ κακὸν οὐκ εἰδὼς ἀκριβῶς ὅπως κεχώρηκε. Τὰ τῶν Λατίνων γὰρ οἶδ' ὅτι καὶ αὐτὸς οἶσθα σαφέστατα τῇ πόλει παρῶν καὶ καθ' ἑκάστην ὁρῶν τὰ γινόμενα]. Ἐπασχεν οὖν τῶν Λατίνων κρατούντων ἡ πόλις, ὡς οἶδας, καὶ ὁσημέραι θλίψεις ἡμῖν ἐπήγοντο πανταχόθεν καὶ λόγων πολλῶν παρ' ἑκάστοις, πῶς ἂν ἀνεθείημεν, γιγνομένων τρόπος ἦν οὐδ' ὅστισοῦν ὁ τούτων ἡμᾶς τῶν δεινῶν ἀπαλλάξων. Οὔτε γὰρ οἱ Τοῦρκοι τοῖς Λατίνοις ἐβούλοντο σπείσασθαι, πολλάκις πρεσβευσαμένοις περὶ τούτου καὶ δεηθεῖσιν, οὐθ' ἡμῖν ἐξῆν πρᾶξαι τὸ κατὰ γνώμην, ὀλίγοις ἄγαν καθεστηκόσι καὶ ἀνισότητι γνώμης ἀποβεβληκόσι τὸ ὁμονοεῖν, ὡς ἄρα καὶ σοι γνώριμον τοῦτο σὺν ἡμῖν γε ὄντι καὶ τῶν δεινῶν ἐκείνων τοῖς ἄλλοις παραπλησίως εἰληφότι τὴν πείραν.

3 Οὕτω οὖν ἡμῖν ἔχουσιν, ὅσαι τε ὦραι μυρία τὰ χαλεπὰ φέρουσι καὶ τὴν σωτηρίαν ἀπαγορεύουσιν, κακὸν ἐξαίφνης ἐπήλθεν ἕτερον καὶ στερροτέραν εἰπεῖν ἀδάμαντος πληξάν ψυχὴν. Τὸ δ' ἦν ἡ τοῦ καλοῦ ποιμένος καὶ κατὰ τὸν πρῶτον ποιμένα τὴν ψυχὴν ἐφ' ἑκάστης ἀφειδῶς ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου τιθέντος κατὰ θεῖον βούλημα τελευτή, ἐν καλῷ μὲν ἐκείνῳ γεγεννημένη, βλάβος δ' ἡμῖν ἐπενεγκοῦσα πολὺ, τῶν ἐκείνου λιτῶν πρὸς θεὸν στερηθεῖσιν, αἷς ἐσωζόμεθα. [Ὅτι δὲ κατὰ θεῖαν αὕτη βούλησιν ἦν, ἄκουε τοῦ φανέντος τῷ μακαρίῳ περιόντι κατ' ὄναρ ἐκείνῳ. Ἔδοξε πρὸ τοῦ τὴν πόλιν τῷ πολέμῳ ληφθῆναι οἶκόν τινα λαμπρὸν εἰσιέναι καὶ παμμεγέθη, περισκοπεῖν τε αὐτὸν κατὰ μέρος καὶ θαυμάζειν αὐτοῦ τό τε κάλλος καὶ μέγεθος, ἐν τούτῳ δ' ὄντι φωνὴν ἐξῶθεν ἐνεχθῆναι λέγουσαν: «ὁ μὲν οἶκος οὗτος, οὗ τὰ καθ' ἕκαστον, ὧ δέσποτα, ὡς λίαν λαμπρὰ καὶ ὠραῖα θαυμάζεις περιαιθρῶν, πίπτει τὸ τάχος καί, ἵνα μὴ σε καλύψη πεσῶν, ἔξιθι τούτου ταχέως». Οὕτως εἶχεν ἡ ὄψις καὶ εἰς ἔργον ἦκεν οὐκ εἰς μακράν. Ἐκείνος μὲν γάρ, ἵνα ἀναφανῆ δίκαιος καὶ τῶν πολλῶν τῆς ἀρετῆς ἐκείνου καμάτων λάβῃ τὰς ἀντιδόσεις, εἰκότως οὕτω καὶ πρὸ τῆς κοινῆς συμφορᾶς, πρὸς ὃν ἐπόθει κύριον ἐξεδήμησεν. Οὐ γὰρ δίκαιον τοῦτο παρὰ θεῷ κέκριτο, τοιούτων ἵνα κακῶν πείραν σχῆ καὶ κοινωνήσῃ τῶν ἴσων ἡμῖν· «ἀνόμοιος γὰρ ἦν τοῖς ἄλλοις ὁ βίος ἐκείνου καὶ ἐξηλλαγμένοι αἱ τρίβοι», τοῦ Σολομῶντος εἰπεῖν, «ἡμεῖς δὲ κακίας γέμοντες ὄλω, καὶ ὀπίσω τῶν ἐνθυμάτων τῆς καρδίας ἡμῶν τῆς πονηρᾶς», τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Ἱερεμίου, «πορευόμενοι καὶ κατὰ τὸν πάλαι γογγυσταὶ τυγχάνοντες Ἰσραὴλ», κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐπιθυμίαν ἀπολαύειν ὅπως οὐκ ἔχωμεν τῶν πραγμάτων, δικαίως οὕτω πεπράγαμεν δυστυχέστατα καὶ τούτου τάνδρὸς ἐστερήμεθα, μόνου περιλειφθέντος ἐν τοιούτοις καιροῖς καὶ τοσοῦτοις ἀνιαροῖς παραμύθιον. Πάντες γὰρ ὥσπερ τινὰ δύναμιν ζωτικὴν ἐν ἡμῖν ἐνομίζομεν τοῦτον καὶ τὴν τελευτὴν ἐκείνου μηδὲν ἄλλο νομίζειν εἶχομεν ἢ τῆς ἐφ'

ἡμᾶς τοῦ θεοῦ δικαιοτάτης παιδείας οἷον προοίμιον. Τοῦτο τῶν κατειπεῖν ἡρημένων ἐκείνου σαφέστατος ἔλεγχος καὶ τοὺς ἀδικίαν κατ' ἐκείνου λαλοῦντας ὅτι μὴ προδοσίαν ἐσκέπαστο, μηδὲ τῶν σφίσι δοκούντων συνιέντας βαθύτερον, ἐνδίκως ἐπιστομίζει. Οἶμαι γὰρ ἐγώ, δεῖξαι βουλευθεῖς ὁ θεὸς οἷος μὲν ὁ ἱερός ἐκείνος ἀνήρ καὶ τίνων ἄξιος ἦν, οἷοι δ' ἡμεῖς καὶ τίνας εἰσπραχθῆναι δίκας δίκαιοι ἦμεν, διὰ τοῦτο τὰ καθ' ἐκάτερον μέρος οὕτως ὠκονόμησε συμφερόντως].

4 [Τούτου οὖν τοῦ δεινοῦ, τῆς τελευτῆς ἐκείνου φημί, προστεθειμένου τοῖς ἄλλοις καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ πόλει, ἀνδρῶν, γυναικῶν, παίδων, Λατίνων τε καὶ αὐτῶν Ἰουδαίων, ἐλεεινῶς πρὸς ἀλλήλους διομιλούντων καὶ τὰ μὲν ἄλλα, ὅσα τούτους ἐπίεζε δηλονότι τῇ λήθῃ παραπεμπόντων, τὴν τοῦ ποιμένος δὲ στέρησιν ἐπὶ νοῦν λαμβανόντων καὶ συνεχῶς προφερόντων, τῆς τοῦ Θεοῦ τε παιδείας, ὡς προῦφην, καὶ τῆς γεγενημένης ἀλώσεως καὶ λεγόντων σημεῖον τοῦτο καὶ πιστευόντων, οὕτως οὖν διατεθέντων καὶ] ὀλίγου δὴ τινος ἐν τῷ μεταξὺ παρεληλυθότος τοῦ χρόνου, χειρὸν ἢ πρότερον ἔσχε τὰ πράγματα καὶ σύγχυσις πανταχοῦ, ἄλλων ἄλλα βουλευομένων καὶ μηδὲν ἐν ταύτῳ συνελθεῖν δυναμένων. Καὶ παραπλήσιόν τι τοῖς ἐπὶ νηὸς χειμαζομένοις ἐπάσχομεν, ὅταν ὁ κυβερνήτης ἀπῆ· πάντα γὰρ ἐκεῖ τaráχου μεστὰ καὶ ἡ ναῦς, οὐκ ἔχουσα τὸν ἰθύνοντα ταῖς τῶν ἀνέμων βίαις τοῦ πρόσω χωρεῖν ἀκινδύνως, οὐ συγχωρεῖται. Τῶν μὲν οὖν δὴ πλειόνων δυσχεραίνοντων ὅτι μὴ σφίσι ἐξῆν προδοῦναι τὴν πόλιν τοῖς Τούρκοις, [δεδιότων ἴσως ὁ γέγονεν ὕστερον,] ἄγγελος ἦκε τὸν Μουράτην ἐφ' ἡμᾶς κεκινήσθαι μηνύων, πλεῖστον ὅσον στρατὸν συναγείραντα καὶ διὰ πάντων καλῶς παρεσκευασμένον. Τοῖς μὲν οὖν δεκτέα πως ἔδοξεν ἡ ἀγγελία καὶ πιθανή, τοῖς δὲ μή, καὶ μάλιστα Λατίνοις, εἴτε μεγαλοψυχεῖν προσποιούμενοις εἴτε πείραν οὐκ ἐσχηκόσι τῶν Τούρκων, ὧ καὶ μάλλον ἔγωγε πείθομαι. Πόθεν γὰρ εἶδησις τούτοις ἐν θαλάττῃ καὶ γεννωμένοις καὶ εἰς γῆρας διαιτωμένοις, πρὸς συμπλοκάς τε καὶ μάχας, αἷς τὸ τῶν Τούρκων κέχρηται γένος, ἔχουσιν οὐκ ἐπιτηδείως καὶ μηδὲ δυναμένοις ἢ διὰ τριηρῶν ἀπελθεῖν εἰς ὑπερορίαν, ἢνίκ' ἂν καὶ ἔνθα βούλοιντο; Μικρὸν τὸ μεταξὺ καὶ πάλιν ἕτερος ἄγγελος ταῦτα τῷ προτέρῳ καὶ αὐτὸς διαγγέλλων καὶ τοὺς λόγους ὄρκους πιστούμενος ἀσφαλέσιν, ἐφ' οἷς ἐπέισθημεν μὲν ἡμεῖς, μηδὲν ἄλλο παρ' αὐτὸ προσδοκῶντες (τοῦτο γὰρ ὁ πολυετῆς ἡμᾶς ἐδίδασκε συγκλεισμός καὶ τὰ πράγματα), ἐπέισθησαν δὲ καὶ Λατίνοι καὶ πρὸς παρασκευὴν δεῖν ἔδοξε τούτοις διεγηγέρθαι.

5 Καὶ δὴ πρῶτον μὲν, οὐπὲρ ἤρξαντο πρότερον ἔργου, πρὸς τελείωσιν σπουδαιότερον διετέθησαν. Τὸ δ' ἦν ἡ περὶ τὰς ἐπάλξεις αὐτῶν ἐπιμέλεια· μικρὸν γὰρ πρόσθεν διὰ φροντίδος πολλῆς πεποιήκεσαν τὰς ἐπάλξεις τοῦ τείχους παντὸς διαφράξαι σανίσιν, ὡς ἐν ἀσπίσι, τοὺς μὲν ἔξω πολεμίους ἀπειργούσαις τοῦ βέλεσι τιτρώσκειν τοὺς ἔνδον δεῖσαν προκῦψαι, τοῖς δ' ἐπὶ τῶν τειχῶν ἵσταμένοις πολλὴν τὴν ἄδειαν παρεχούσαις ἀφανῶς λίθοις ἄνωθεν βάλλειν τοὺς ἐπιόντας καὶ τῷ προστυχόντι παντὶ προσπελάσαι τοῖς τείχεσι βουλευθέντας. Ἐπειτα δὲ δεῖν ἀριθμῆσαι τοὺς ἀνδρας ὧθήθησαν καὶ καταμαθεῖν, εἰ πρὸς τὰς τοῦ ὄλου τείχους ἐπάλξεις καὶ τὸν περίβολον τὸν πρὸς ἡπειρον ἐξαρκούσι. Καὶ δὴ στήναι πάντας ἐπὶ τῶν τειχῶν μεθ' ὧν εἶχεν ἕκαστος ἐπιτρέπουσιν ὄπλων, ὡς ἂν καὶ μάρτυρας τοὺς ἰδίους ἔχουσιν ὀφθαλμούς. Οὗ δὴ γεγονότος ἦν ἰδεῖν ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἐπάλξεις ἕνα ἄνδρα ἱστάμενον καὶ τούτων τοὺς πλείους μῆθ' ὄπλα κεκτημένους (προανάλωσε γὰρ ἡ πενία) μήτε πρὸς μάχην ἐπιτηδείους καὶ πόλεμον· τοῖς γὰρ συνεχέσι κακοῖς καὶ τῇ περὶ τὸ ζῆν ἀπορία περιήρηνται καὶ τὸ δύνασθαι. Οἱ Λατίνοι δ' ὅμως, ἄλλως οὐκ ἔχοντες διαπράξασθαι (ἄνδρας γὰρ ἑτέρους μαχίμους οὐκ εἶχον παρὰ τοὺς ὄντας τῇ πόλει), δεῖν ἐξ ἀνάγκης ὦντο πάντας γοῦν ἐτοίμως ἔχειν πρὸς πόλεμον. [Μεταστῆσαι δὲ καὶ τὴν ἀγορὰν πρὸς φυλακὴν ἀκριβεστέραν τῆς πόλεως δέον

κεκρίκασιν, εἰ καὶ πέρας ἴσως τοῦτο λαβεῖν οὐκ ἔσχεν, ἐπιθεμένων αἴφνης τῶν πολεμίων καὶ θάττον ἢ πάντες προσεδοκῶμεν· «ἂν γὰρ τὴν πόλιν», ἔφησαν, «κυκλώσωσι μὲν οἱ πολέμιοι καὶ τοῦ πολεμεῖν συνεχῶς γίνωνται, ἡμεῖς δὲ πρὸς τὴν ἀγοράν, πόρρω κειμένην, ἀπίωμεν τὰ πρὸς χρεῖαν ὠνούμενοι, παρέξομεν ὑπὸ τῆς τῶν τειχῶν ἐρημίας τὴν πόλιν αὐτοῖς, μηδένα πόνον μηδαμῶς προὔπενεγκοῦσι.» Καλῶς οὖν διὰ πάντων καί, ὡς παρεῖχεν ἡ δύναμις, παρεσκευασμένων ἀπάντων πάντα παθεῖν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, προθυμίαν πάντες ἐνεδειξάμεθα τὴν αὐτὴν καὶ τὴν ἐλπίδα πᾶσαν ἐπὶ θεῷ καὶ τῷ Μυροβλύτῃ Μάρτυρι σαλεύοντες ἡμεν καὶ περιεσκοποῦμεν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τὴν ἔφοδον τῶν βαρβάρων, καθ' ἑκάστην κατὰ τὰς ἀγγελίας αὐτοῦς ἐκδεχόμενοι.

6 Ἡμέραι παρήλθον αὐτῆς ὀλίγαι καὶ τρίτος ἄγγελος ἤδη πρὸς τὴν πόλιν ἀφίκτο, τὴν εἰς τὰ Λαγκαδᾶ τοῦ Μουράτου δηλῶν ἀφίξιν καὶ ὡς οὐχ ἱκανὸν τὸ πεδίον, εἰς πολὺ μῆκος ἐκτεταμένον ἐκεῖνο, πρὸς τοσαύτην πληθὺν στρατευμάτων· διήγγειλε δὲ καὶ τὴν παρασκευὴν ὑπὲρ λόγον οὔσαν καὶ μὴ ῥαδίαν ῥηθῆναι. Πάλιν οὖν ἡμεῖς ἐν σπουδῇ καὶ πάλιν ἐν ἐπιμελείᾳ μεγάλη. Παρῆν δὲ ἡ κυρία τῶν ἡμερῶν, καὶ περὶ μέσας νύκτας σεισμὸς τῇ πόλει γίνεται μέγας καὶ φόβον ταῖς ἀπάντων ἐνήκε ψυχαῖς, τεκμηρίον τε τοῦτο οὐκ ἀγαθῶν ἡγήσαντο πάντες πραγμάτων· οὕτω γάρ, οἱ πρὸ μακροῦ τὴν πόλιν ἐκεῖνοι συνέσειον [συ]σειμοί, παρεσκεύασαν τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοιαύτην ἔδωκαν ὑπόληψιν ἔχειν ἀνωμαλίας πραγμάτων ἀκακῆνοι προηγγελκότες καὶ δεινῶν ἐσμὸν ἐπαγαγόντες τῇ πόλει. Καὶ τοῦτο μὲν νυκτός. Ἀρξαμένης δὲ τῆς ἕως καὶ τοῦ ἡλίου καθαρῶς οὕτω τῇ γῆ τὰς ἀκτῖνας ἐπαφιέντος, τῆς στρατιᾶς τι μέρος ὁρᾶται τῇ πόλει προβάλλον, μήτε σημαῖαν, ὡς ἔθος, ἡρμένην ἔχοντες, μήτε βαδίζοντες ἰλαδόν. Ὁ δὲ τρόπος· ἔδοξε τῷ Μουράτῃ φιλοῖσι τισὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἡμᾶς τῇ πόλει ῥήμασιν ὑπελθεῖν πρότερον, ὥστε μὴ τι τῶν ἐν ὑστέροις συμβεβηκότων γενέσθαι καὶ κακῶς τὴν πόλιν ἀλῶναι· ὑπέτρεφον γὰρ ἐλπίδες τοῖς αὐτοῦ λόγοις ταύτην εὐθὺς ὑποκλῖναι καὶ μὴ ἂν ἐλέσθαι κρατηθῆναι διὰ πολέμου. Τοῦτο δ' ἐποίησε δυοῖν ἕνεκα, τοῦ τε μὴ πόλεμον ὑποστήναι τὸν μυριάθρωπον ἐκεῖνον στρατόν, εἴτ' ἀποτυχόντα, μεγάλην αἰσχύνην ὀφλήσαι καὶ τοῦ πεισθῆναι τοῖς λόγοις τῶν ἐπειγόντων αὐτὸν ἐπὶ τὴν πόλιν ἀφίχθαι· καὶ γὰρ ἦσαν οἱ τοῦτον ἀεὶ συνωθοῦντες καὶ πείθοντες, ὡς, εἰ μόνον ὀφθείη, ταύτην ἐτοίμως ἄνευ πολέμου καὶ πόνων λαβεῖν. Πέπομφε τοίνυν ἄνδρας χριστιανούς, οὐκ ἀγνώτας, πόλεων ἐξ ἐτέρων, ἡμῖν τὰ σωτήρια συμβουλεύσοντας καὶ κατὰ τῶν Λατίνων διεγερῶντας ὡς οἶόν τε· οἱ καὶ παραγενόμενοι καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν τειχῶν πεμπομένοις βέλεσι μὴ τρωθῆναι τὰ σώματα δεδιότες, ὀπισθόρμητοι γίνονται, μηδὲν ἢ ὀλίγα πρὸς ἐν μέρος δηλώσαντες, ᾧ προσπελάσαι δεδύνηνται. Ἐφ' ᾧ καὶ μεμπταῖοι γενέσθαι ἔδοξάν τισιν ὑποστρέψαντες· «δέον γὰρ πολλάκις καὶ κατὰ πολλὰ τῶν τειχῶν μέρη περιεῖναι καὶ τὰ ὑπεσχημένα τῷ Μουράτῃ φανερὰ καταστήσαι, λόγοις τε χρήσασθαι συμβουλίας, ὡς ἂν προθύμους παρασκευάσωσι πρὸς τὸ κοινῇ συνελθότας σκέψασθαι τὸ συνοῖσον, οὐ καλῶς πρὸς ἡμᾶς διετέθησαν», εἶπον, «ἡμεληκότες τοῦ ἐπιτάγματος». Πλὴν ἄλλ' οὕτω μὲν οὗτοι πράξαντες ὠφθησαν, εἴτ' ἐθελονταὶ εἴτε καὶ ἄκοντες.

7 Ὁ δὲ Μουράτης ἀνηνύτοις ἰδὼν ἐπιχειρεῖν ἐν τούτῳ τῷ μέρει (οὐ γὰρ οἷς ἔξωθεν μόνον ἐκήρυττον ἐπέιθοντό τινες, ἀλλὰ καὶ πλύνειν τοῦτον ὕβρεσιν ὑπ' ἀβελτηρίας καὶ ἀλόγου θρασύτητος οὐκ ἀπώκνουν) τοῦ θυμοῦ τε γέγονεν ὄλος καὶ τὸν στρατὸν προσέταξε μεταστῆναι καὶ περὶ τὴν πόλιν στρατοπεδεύσασθαι. Οἱ δὲ προσεχώρουν, ἄτε μελισσῶν σμήνη, τοῦ ἡμετέρου λίαν διψῶντες αἵματος καὶ πάντας ἄρδην καταπιεῖν γλιχόμενοι. Τῇ πόλει δὲ προσεγγίσαντες καὶ τὰς σκηνάς, ὡσπερ ἔθος, πηξάμενοι, δίκην φρουρίου πᾶσαν περιέλαβον ταύτην, ὡς μηδαμοῦ σχεδὸν κενὸν ἀνθρώπων φαίνεσθαι τόπον. Εἶτα τοὺς στρατηγούς ἕκαστον ἐν

ώρισμένω τῆς πόλεως μέρει πρὸς τὸ πολεμεῖν ἀποτάξας, αὐτὸς τὰς ἰδίας σκηναὺς ἀντικρῦ τῆς ἀκροπόλεως πήγνυσιν, ὡς ἂν πάντας ἐκ μετεώρου καλῶς ὄραν ἔχοι καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν ἐντός. Ἡμεῖς δὲ ταῦθ' ἑορακότες καὶ τῆς ἡμῶν σωτηρίας ὑπεραγωνίσασθαι προθυμούμενοι (καὶ γὰρ οὐδὲ ἦν ἄλλως εἰκὸς) μεθ' ὧν εἶχομεν ὄπλων ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐθέομεν ἕκαστος, ἄλλος ἄλλον παρελθεῖν τῷ τάχει φιλονεικοῦντες καὶ οἷον ἀνδριζόμενοι κατὰ τῶν ἐκτός, ἀγνοοῦντες ὅπη τὰ τῆς σπουδῆς ἐκείνης χωρήσει. Ὡς δ' ἀνέβημεν, διημερεύειν ἐκεῖσε καὶ διανυκτερεύειν συνθέμενοι καὶ διέκριναν ἡμᾶς οἱ κρατοῦντες τῆς πόλεως, Λατίνους καὶ Ῥωμαίους καὶ τοὺς τὴν ληστείαν μετερχομένους ἀναμείξ στήσαντες (οὐ γὰρ πιστεύειν ἡμῖν καθαρῶς εἶχον) καὶ θάνατον τοῖς φρονήσουσι προδοσίαν ἠπέιλησαν, τοὺς Τζεταρίους, ὡς ἢ κοινὴ φωνὴ τούτους ἐκάλει, [Ληστῶν δ' ἦσαν οὗτοι σύνταγμα ἐκ διαφορῶν τόπων συναθροισθέντες,] φύλακας εἰς τοῦτ' ἐπιστήσαντες.

8 Ὡς οὖν τοῦ πολεμεῖν γεγενήμεθα πάντες καὶ κατὰ τῶν ἐπιόντων ἀνδρίζεσθαι, ἄλλο τι πάλιν παρὰ τὴν ἡμετέραν ἐφάνη πράξας ὑπόνοιαν ὁ Μουράτης. Πάντες γὰρ ἡμεῖς ὑπενοοῦμεν, τοσοῦτον στρατὸν βαρὺν θεασάμενοι καὶ τοσαύτας τὰς ἐλεπόλεις, ἅς τὸ τῶν καμήλων πλήθος καὶ τῶν ἀμαξῶν ἐπεκόμιζον καθ' ἐκάστην, ὡς οὐκ ἂν φθάσειε καὶ μανικῶς αὐτίκα κατὰ τοῦ τεύχους ὀρμήσει, παίειν μὲν αὐτὸ προστάξας τῇ χειροποιήτῳ τοῦ λίθου βροντῇ, τοὺς δ' ἄνωθεν κωλύειν τῆς ἐπὶ τῶν τειχῶν στάσεως διὰ τῶν ἀφιεμένων βελῶν καὶ παντὶ μηχανήματι πρὸς τὸ κρατῆσαι κεχρησθαι τῆς πόλεως. Ὁ δὲ τούτων μὲν ἔδειξεν οὐδέν, μικρὸν δ' ἠσυχάσας καὶ τὴν πόλιν κύκλῳ περιβλεψάμενος, κήρυκας καὶ αὐθις ἐξέπεμψεν, ἐλευθερίαν ἡμῖν ὑπισχνούμενος καὶ φιλοτιμίας ἐτέρας, τοῖς παρ' αὐτοῖς ταυτὶ πιστούμενος ὄρκους, εἰ τὴν πόλιν προοίμεθα τοῖς τούτου λόγοις πεισθέντες καὶ τάναντία πάλιν αὐτῶν προσετίθει καὶ χαλεπώτερα τούτων, εἰ μὴ καταπειθεῖς ἐν τούτῳ γενοίμεθα. [Ἄλλ' ἐνταῦθα μικρὸν ἐρήσομαι τοὺς κατηγοροῦντας τοῦ δεινός καὶ τῆς δεινός. Ποῦ ποθ' ὑμεῖς ἦτε, ὅθ' ὁ Μουράτης τὰ τοιαῦτα ὑπέσχετο; Οὐκ ἐν τῇ πόλει καὶ αὐτήκοοι τῶν κηρυττομένων; Πῶς οὖν οὐκ ἐχρήσασθε τῷ λογισμῷ; Πῶς, ἂ διενοεῖσθε, οὐκ εἰς πέρας ἠγάγετε; Πῶς, ἂ τῶν ἄλλων κατηγορεῖτε μὴ πεπραχόντων, ὑμεῖς οὐκ ἐπράξατε καιροῦ καλοῦντος καὶ τῶν ἀπειργόντων οὐκ ὄντων; Τότε γὰρ ποιμὴν οὐκ ἦν (μῆνας γὰρ εἶχεν ἐξ γενόμενος ἐξ ἀνθρώπων) οὐδὲ ἀραὶ οὐδ' ὅσ' ἕτερ' ἀπαριθμεῖτε. Τί λοιπὸν τὸ κωλύσαν ὑμᾶς ἦν; Ἡ τίνος ἔργον, ὅσα συμβέβηκεν; Οὐδενός, πᾶς τις ἂν εἴποι λογιζόμενος εὐσεβῶς, ἢ τῆς ἡμῶν ἀμαρτίας ἐκάστου τὸν ἀόργητον εἰς ὀργὴν καθ' ἡμῶν κινήσας, παιδείαν ἡμῖν ἐπενεγκεῖν πταίουσιν ἀδιόρθωτα, ἵνα γοῦν ἑαυτῶν γενόμενοι τοῦ λοιποῦ σωφρονήσωμεν. Εἰ δέ τις τῶν πρὶν ἀπομνημονεύων χρόνων καὶ πάλιν ἡμῖν ἀντιλέγει καὶ τῷ ποιμένι τὴν αἰτίαν ἐπάγει τοῖς προδεδόσθαι ἐθέλουσι μὴ τὰ ἴσα φρονήσαντι καὶ βουλευσαμένῳ, μεμνηνός, οἶμαι, κέκτηται λογισμούς. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐ τοῦ σχήματος τοῦ ἀρχιερέως στρατηγικῶν πραγμάτων ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ τὸν μὲν τυρρανικῶς ἐξωθεῖν τῆς ἀρχῆς, τὸν δὲ ἀντεισάγειν καὶ πραγμάτων πολλῶν καὶ φόνου καὶ ζημιῶν, τούτων δὴ τῶν ἐν ταῖς ἐναλλαγαῖς τῶν ἀρχῶν συμβαινόντων, αἴτιον δείκνυσθαι. Οὐ γὰρ ἐπὶ θρόνον αὐτὸν καθίζουσι τυραννικόν, ἀλλ' ἐπὶ θρόνον ἱερατικόν καὶ δεσπότην πραέος καὶ εἰρήνην διδάξαντος. Καὶ δεῖ τοῦτον ἐκ παντὸς τρόπου μιμεῖσθαι καὶ λόγοις ἔπεσθαι αὐτῷ καὶ πράγμασιν. Ἐπειτα δὲ τί τοῦτο, ὅπερ εἴργαστο; Ὅτι τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις ἐμμένειν παρήει καὶ τὴν εὐσέβειαν συνεβούλευε μὴ προέσθαι; Ὅτι μὴ κατεξανίστασθαι τῶν ἀρχόντων, ἀλλὰ τούτους ὡς ἐκ Θεοῦ προβληθέντας ἐδίδασκε στέργειν; Καὶ τί γε ἄλλο προσῆκεν ἐκείνῳ ψυχὰς ἀνθρώπων πρὸς Θεοῦ πιστευθέντι; Ὅμως ἐκεῖνος καὶ οὕτως ἔχων, ἐφ' ἐκάστου σχεδὸν ἔτους ἡξίου τὴν πόλιν ἀπολιπεῖν καὶ πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην γενέσθαι, ἴσως ἴν' ἡμεῖς ὑπὲρ

ἑαυτῶν φροντίσωμεν. Ἄλλ' οὐδ' οὕτως ἠνείχεσθε. Οὕτω γνώμης τινὲς τετυχήκεσαν πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τὸ τρεπτὸν κεκτημένης καὶ συμμεταβαλλομένης τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν. Ἄλλ' οἱ μὲν τὰ τοιαῦτα λέγειν ὀρμώμενοι λογίσαιντο ποτεἡμεῖς δὲ τῶν προκειμένων ἐχώμεθα.]

9 Πρῶτον καὶ δεύτερον ὁ Μουράτης πεπραχώς, ὅπερ εἰρήκειμεν, καὶ γράμματα τοῖς βέλεσι πεπομφῶς ἐντὸς πλείστα, τοῖς αὐτοῖς ὄρκοις καὶ ταῦτα συνδούμενα καὶ τὰ αὐτὰ διαγγέλλοντα. Ὡς ἦνυε πλέον οὐδὲν (οὐ γὰρ ἐξῆν βουλομένοις τοῖς ἐν τῇ πόλει τῷ τῶν Λατίνων δέει καὶ μάλιστα τῶν συμπαρισταμένων αὐτοῖς ἐπὶ φυλακῇ ληστῶν, τῇ σφῶν ἀδεῶς χρήσασθαι γνώμη), τρέπεται τότε' ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τὸ πολεμεῖν, οὐδὲ τότε τοσοῦτον ἀπὸ τῆς ἀπειθείας τῶν ἔνδον καὶ τῆς ἐνστάσεως ὅσον ἐκ τούτου. Ὀλκὰς ἐφάνη τις ἐξαπίνης Λατινικὴ σῆτον ἔχουσα φόρτον καὶ κομίζουσα τοῦτον ἐν τῇ πόλει χρῆζούση. Οἱ δ' ὑπετόπασαν ταύτην ἰδόντες συμμάχους ἔχειν καὶ ὄπλα διὰ τὸν πόλεμον καὶ δεδιότες τὴν ἦτταν, συμμαχίας ἐπὶ τὴν πόλιν ἐλθούσης, ὅλη δεῖν ὦντο χρήσασθαι τῇ τούτων δυνάμει καὶ περὶ τὰ πολεμικὰ τέχνη πρὶν τὴν ὀλκάδα καθορισθῆναι. Μικρὸν μὲν οὖν πρότερον, ὅτε καὶ τοὺς κήρυκας ἔπεμπεν, ὑπείσερχόμενοι τὸ προτείχισμα μέρος τῶν πολεμούντων ἄωρὶ τῶν νυκτῶν καὶ τοῦθ' ὑπορύττοντες ἐν ἀδείᾳ (οὔτε γὰρ ἐπ' αὐτῷ φύλακες ἦσαν, οὐκ ἀρκούντων τῶν ἔνδον, οὔτ' ἐξωθεῖν αὐτοὺς εἶχεν οὐδεὶς οὐδ' ὀπωσοῦν, τούτου προβεβλημένου) πολλὰ τούτου κατέσπασαν εἰς ἔδαφος μέρη, ὥστ' ἔχειν εἰσιέναι παμπληθεῖς ἐν τῷ μεταξὺ τῶν τειχῶν τόπῳ, κλίμακάς τε εἰσκομίσαι μετ' εὐχερείας καὶ ταύταις τὸ μέγα τεῖχος ἐπαναβῆναι. Βάσιμον οὖν τὸ ἔξω πεποιήκεσαν διατείχισμα τοῦτον τὸν τρόπον καὶ τῆς τοξικῆς πολλάκις τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ δὴ καὶ τῆς νυκτὸς οὐκ ἠμέλουν, τοῦ μικροῦ τείχους, ὅτε πρὸς κατάπτωσιν ἦσαν· πῶς γὰρ ἂν ἔσχον μετὰ πλείονος ὑπορύττειν ἀδείας αὐτό, τοὺς ἐπὶ τοῦ μείζονος τείχους, εἰ μὴ τοῖς βέλεσιν ἀπεῖργον μὴ κατ' αὐτῶν καὶ τούτους ὁμοίως χωρεῖν καὶ τὰ παραπλήσια δρᾶν; Πλὴν καὶ οὕτως οὐδ' ἡμεῖς ἠμελοῦμεν τοῦ κατὰ δύναμιν ἔργου. [Πλέον δὲ τῶν ἄλλων ἐχώμεθα τῇ καλουμένῃ σκευῇ, ἧς ἦχον μὲν ἠκούομεν μόνον, ἔργον δὲ οὐδέποτ' εἶδομέν τι λαμπρὸν καὶ ταῦτα πολλῆς ἐν ἡμῖν οὔσης τῆς ἐσκευασμένης βοτάνης, ἀφειδῶς τε κατὰ πάντα καιρὸν ἀναλισκομένης.]

10 Ταῦτ' οὖν ἐπὶ τρισὶν ἦσαν ἡμέραις γινόμενα καὶ τῆνικαῦτα δὴ τινες ἔντισι τῶν τειχῶν μέρεσιν ἔξωθεν περὶ μέσας νύκτας ἰόντες, τῆς ἡμετέρας κηδόμενοι σωτηρίας, πᾶσαν ἡμῖν πρὸς πόλεμον παρεσκευάσθαι τὴν στρατιὰν προαγγέλλουσιν, ὅσον τε περὶ τὸν Μουράτην πεζὸν καὶ τῆς τετάρτης ἡμέρας διαυγασάσης βούλεσθαι καθ' ἡμῶν ὅλη δυνάμει κεχωρηκέναι καὶ ὡς πλοῖα παρασκευάσειαν καὶ τούτοις ἴν' ἀπὸ τοῦ κατὰ θάλατταν μέρους ἰόντες πρὸς διττὰς ἀναγκάσωσιν ἡμᾶς ἀσχοληθῆναι φροντίδας. Ὁ καὶ σφόδρα τὰς ἡμετέρας ψυχὰς διετάραξε καὶ εἰς ἀπορίαν ἐνέβαλεν ὄσην, ὡς βλάβην ἡμῖν δυνάμενον οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐπαγαγεῖν. Δήλης τοιγαροῦν ταυτησὶ γεγεννημένης τῆς ἀγγελίας καὶ πάντων ἡμῶν ἐν περιστάσει καὶ λογισμοῖς ὄντων, πῶς ἂν διατεθείμεν πρὸς τὸν πόλεμον, πάσης τε σχεδὸν ἡλικίας οὔσης ἐν ἐγρηγόρσει, δεήσεις ἐκτενεῖς θεῷ καὶ τῷ Μυροβλύτι Μάρτυρι καθ' ὅλην ἐκείνην προσαγόντων τὴν νύκτα (πάντες γὰρ ἤδεσαν ἐν χρῶ τοῦ κινδύνου καθεστηκέναι), οἱ Λατῖνοι περὶ πολλοῦ τὸ τοῦ αἰγιαλοῦ ποιούμενοι μέρος διὰ τὰς τρεῖς, αἱ παρήσαν τῇ πόλει, τριῆρεις, μὴ πυρὸς ἔργον ταύτας ἐλθόντες οἱ Τοῦρκοι ποιήσωσι, τοὺς σφῶν τοξότας, μεμερισμένους ὄντας ἐπὶ φυλακῇ τῶν τειχῶν, ὑπαναχωρεῖν αὐτοὺς περιμόντες ἐπέσκηπτον, τῶν ἄλλων τὴν σκέψιν ταύτην μὴ γινωσκόντων, μηδ' ὅπερ ἐκείνοις ἢ ἀπὸ τῶν τειχῶν βούλεται ἀναχώρησις. [Εἰ γὰρ καθαρῶς ἐγύμνουσαν τὸ πρᾶγμα, ὡς ἐπὶ φυλακῇ τοῦ λιμένος καὶ τῶν τριηρῶν καταβιβάζουσι τούτους τοῦ τείχους, εὐέλπιδες ἂν ἦσαν οἱ περιλελειμμένοι τῷ τείχει καὶ οὐκ ἂν φυγὴν αὐτῶν

ὑπετόπασαν. Ἄλλ' ἤκιστα γέγονεν οὕτω.] Κάντεϋθεν ἡ ἐκείνων ἀπὸ τοῦ τείχους διάστασις δειλίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν ταῖς ἀπάντων ἐνήκε ψυχαῖς καὶ κατὰ τὸ μέσον αὐτὸ τῆς νυκτὸς φυγῆ πολλοὶ χρησάμενοι λεληθότως ἀπήεσαν οἴκαδε, μέρος τῶν τειχῶν οὐκ ὀλίγον ἔρημον καταλελοιπότες. Τοῦτο μείζων ἔδοξεν, ὅσον κατ' ἀνθρώπινον λογισμόν, αἰτία τοῦ μεθ' ἡμέραν κακοῦ. [Καὶ γὰρ εἰ μενόντων ἀπάντων ἐπὶ τοῦ τείχους, μία ψυχὴ γενομένων καὶ θάνατον ἐλομένων ὑπὲρ φυλακῆς τῆς πατρίδος, μόλις ἂν ἡ πόλις ἐξ αὐτῆς διατετήρητο, πῶς ἂν τοιοῦδε συμβεβηκότος οὐκ εἶχε μετ' εὐκολίας ἀλῶναι;] Οὕτως οὖν τῶν Λατίνων διαπραξαμένων καὶ τῶν τριηρῶν μίαν πρὸς ναυμαχίαν πεπληρωκότων διὰ τὴν τῶν πλοίων αἰφνίδιον προσδοκίαν, ἀληθεῖς διεδείκνυντο καὶ οἱ περὶ τούτων ἡμῖν ἠγγελκότες. Ὅρθρου γὰρ ἐπιστάντος τὰ πλοῖα πρὸς τὸν λιμένα πάσαις κώπαις καταίρειν ἐπείγονται τὰ βεβουλευμένα διαπερᾶναι. Ὡς δὲ πλησίον γένοιοντο, τὴν κατ' αὐτῶν συσκευὴν τῶν ἐν αὐτοῖς οὐκ εἰδόντων καὶ ἡ τριήρης, ὡς εἶχε τάχους, αὐτίκα χωρεῖ κατ' αὐτῶν καὶ εἰς τοσοῦτον αὐτὰ κατηνάγκασεν καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψεν, ὡς ἀποκεῖλαι κατὰ τὴν ἡπειρον καὶ τὴν τῶν Τούρκων ἐκείνην ἐπίνοιαν ἀποδεδεῖχθαι ματαίαν. [Ἀλλὰ τούτου μὲν ἀνώτεροι τετηρήμεθα· εἶθε δὲ καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν κακοῦ].

11 Τῆς τετάρτης τοιγαροῦν ἐπιστάσης ἡμέρας καὶ τοῦ ἡλίου καθαρῶς τοῖς ἀνθρώποις μήπω τὸ φῶς παρασχόντος, ὀρώμεν κατὰ τὴν ἀγγελίαν καὶ τὸ πλῆθος ἅπαν προσχωροῦντας τῷ τείχει, τοὺς μὲν κλίμακας ἐπιφερομένους, τοὺς δὲ σανίδας, ἑτέρους πεπλεγμένους ἀσπίδας ἐκ πτόρθων, πάντας ἀπλῶς κομίζοντας ἐλεπόλεις καὶ πεφραγμένους, ὡς ἔθος καὶ τῇ τῆς ἡμετέρας ἀπωλείας ἐπιθυμία οἶον βεβακχευμένους καὶ ἀλλήλους ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ σφαγῇ παροτρύνοντας. Αὐτίκα δὲ καὶ ἡμεῖς, ὡς ἐφικτόν, διανέστημεν καὶ ὅλοι τοῦ πολεμεῖν γεγενήμεθα [καὶ τεθνάναι. Καὶ τοῦτο μὲν ἄνδρες· γυναῖκες δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἐπιφανῶν ἡμῖν ἀνδρικῶς συνεφήπτοντο τοῦ πολέμου, λίθους ὅλη ψυχῇ πρὸς ἄμυναν τῶν ἐπιόντων κομίζουσαι. Πολλὰ δὲ καὶ ὅτι γυναῖκες ἦσαν ἐπιλαθόμεναι, τὰ τῶν ἀνδρῶν ἐπεδείκνυντο, συμπαριστάμεναί τε τούτοις καὶ στερρῶς κατ' αὐτοὺς ἀγωνίζεσθαι προθυμούμεναι. Κεκίνητο οὖν ἡ στρατιὰ καὶ τοσοῦτο τοῖς τείχεσι προσεπέλασαν, ὡς δύνασθαι κάκείνους λίθους πέμπειν κάτωθεν ἐφ' ἡμᾶς ταῖν χεροῖν. Εἶτ' ἐπίνοιαν οἱ τοιοῦτων ἐξεῦρον στρατηγοὶ ἐκείνοις μὲν ἀνακωχὴν ἔχουσιν ἰκανήν, ἡμῖν δὲ πόνον διηνεκὴ καὶ πόλεμον ἀδιάπαστον. Πρῶτον μὲν γὰρ δεῖν ὤθησαν πρὸς τὸν τῆς πόλεως ἅπαντα κύκλον διαγωνίζεσθαι, εἰ καὶ πολὺς ἦν αὐτοῖς ὁ πόνος τοσαύτην διέρχεσθαι πόλιν καὶ τοὺς σφῶν πρὸς τὸ πολεμεῖν γενναίως διανιστᾶν, εἴ ποτ' ὀκλάσειαν· ἔπειτα δὲ διέκριναν εἰς μοίρας ἅπαν τὸ πλῆθος, ὥστ' ἔχειν ἀλλήλους διαναπαύειν τοῦ κόπου τῇ δι' ἀλλήλων διαδοχῇ. Καὶ τότε δὴ προσέταξαν τὸ κατ' ἀνατολὰς ἅπαν μέρος καὶ τὸ πρὸς δύσιν περιλαβεῖν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως ἄνωθεν ἄχρις αὐτῆς τῆς θαλάττης. Εὐαλωτότερον δὲ τὸ κατ' ἀνατολὰς ἐθεάσαντο μέρος, οἷα δὲ σαθρότερον ἐν πολλοῖς τυγχάνον τοῖς μέρεσιν· ὅθεν τὸ πλέον καὶ μαχιμώτερον αὐτόθι διατετάχασιν πολεμεῖν. Ὁ Μουράτης δὲ τοῖς ἄμφ' αὐτὸν ἅμα πεζοῖς, διακριθεῖσι καὶ αὐτοῖς παραπλησίως τοῖς ἄλλοις, ἀπὸ τοῦ καλουμένου Τριγωνίου μέχρις οὗ ἡ μονὴ τυγχάνει τοῦ Χορταίτου, τοῦ πολεμεῖν οὐκ οὐκ ἔληγεν οὐδ' αὐτός· ἔγνω γὰρ εὐχερέστερον ἐκεῖθεν ληφθῆναι τὴν πόλιν, τὴν τε σαθρότητα τοῦ τείχους ἰδών, καὶ ὡς ἐνὶ τείχει τὴν ἀσφάλειαν ἡ πόλις ἐξ ἐκείνου τοῦ μέρους ἀυχεῖ.]

12 Ἐλαβεν οὖν ἀρχὴν ὁ πόλεμος ἀρξαμένης ἡμέρας, ὡς διειλήφειμεν. Κάκείνοι διακριθέντες καὶ ἀλλήλους διαδεχόμενοι, πλῆθος ὄντες, τοὺς κεκμηκότας ἀκμηῆτες ἕτεροι διεδέχοντο καὶ παρεῖχον ἀλλήλοις ἐκεχειρίαν. Καὶ οἱ μὲν ἐχρῶντο τῇ τοξικῇ τοσοῦτον εὐστόχως, ὡς μηδ' ὄντινοῦν ἡμῶν προκῦψαι γοῦν τοῦ τείχους θαρρεῖν· οἱ δὲ τῇ τῶν ἀνθρώπων ἐρημιά τὸλμη ψυχῆς ὑπ' αὐτοῖς χωροῦντες τοῖς

τείχεσι παντοίαις αὐτὰ μηχαναῖς κατασπᾶν διεμηχανῶντο, πᾶσαν ἐλέπολιν τεκτῆναντες εὐφυῶς καὶ ἅπαν πρὸς τοῦτο μηχανήματα· ἕτεροι δὲ ταῖς κλίμαξιν ἀνιέναι προϋθυμοῦντο γενναίως. Καὶ πάντ' ἦσαν αὐτοῖς ἐνεργά· τῇ πρώτῃ γὰρ ἅμα προσβολῇ τοῦ πολέμου τοὺς ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ Τριγωνίου σχεδὸν ἅπαντας ἡμιθνήτας κατέστησαν διὰ τῶν βελῶν, δίκην νιφάδων πεμπομένων εἰς τὸν ἀέρα· καὶ κενὸν εὐθὺς ἐκεῖνο τὸ μέρος, οὐκ ὄντων ἐτέρων εἰς φυλακὴν ἐπιστῆναι καὶ τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον ἀποκρούσασθαι. [Ἡμεῖς δ' ὀλίγοι καὶ μηδὲ πάντες ἐπὶ τῶν τειχῶν, δι' ἣν αἰτίαν ὀλίγον πρότερον ἐδηλώσαμεν, διηγειρόμεθα μὲν καὶ ὑπὲρ τὴν δύναμιν, οὐδὲν δὲ τὰ ἡμέτερα πρὸς ἐκείνους. Οὐ βέλεσι δὲ μόνον ἐχρῶντο τὸ πλῆθος, ἀλλὰ καὶ τῇ καλουμένῃ σκευῇ· μικρὰ δέ τις ἦν αὕτη πρὸς συντριβὴν τῶν ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις ξυλίνων διαφραγμάτων καὶ τὸ μὴ δύνασθαι στήναί τινας ἐφ' ὅπερ ἐπέμπετο μέρος.] Ἔθεε δὲ καὶ ὁ τῆς Δύσεως στρατηγὸς ἔφιππος τὸ κατ' ἀνατολὰς διερχόμενος τῆς πόλεως μέρος, ὄπλοις κατάφρακτος, λόγοις πάντας διερεθίζων καὶ πρὸς εὐψυχίαν ἀλείφων καὶ ἀμοιβῶν προσεπαγγελόμενος. Καὶ μὴ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ἴν' ἔτι καὶ προθυμοτέρους ἐργάσθαι καὶ οἶον κατὰ τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἐκμήνη, σηρικά τινα προσέταξεν ἱμάτια κατὰ μέσον ἀχθῆναι καὶ μισθὸν αὐτὰ προὔθηκε τοῖς ὑπορύττουσί τε τὸ τεῖχος καὶ λίθον ἐκ τούτου τοῖς δυνησομένοις ἐκείνῳ κομίσει, μέγα βῶν, ὁσάκις ἂν τις τοῦτο ποιήσει, καὶ τὴν ἀντίδοσιν ἔχειν. Ἀλλὰ καὶ τῷ πρώτῳ ἀνελθεῖν τὸ τεῖχος δυνησομένῳ πολλοὶ τινες προὔκειντο δωρεαὶ καὶ ὑποσχέσεις μυρίαί. Τῷ τοι καὶ εἶδες ἂν ἐν ἐκείνοις πρᾶγμα παντὸς ἄξιον θαύματος· ἐπιλαθόμενοι γὰρ ὅτι σῶμα περίκεινται πρὸς καιρίαν πληγὴν ἀντισχεῖν δυνάμενον οὐδαμῶς καὶ θάνατον ἔχον αὐτῷ συνεπόμενον, ὥσπερ τινες ἄγριοι θῆρες ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐχώρουν, τοσοῦτον ἐγγίσαντες, ὡς καὶ λίθοις τῶν ξυλίνων διαφραγμάτων καταβαλεῖν οὐκ ὀλίγα. Οἱ μὲν οὖν οὕτως· οἱ δὲ τὸ τεῖχος ὑποδύντες, ἢ σαθρότερον εὕρισκον, κατώρυττον ἐν σπουδῇ καὶ κατέρριπτον. Καὶ ἡμεῖς τῇ τῶν βελῶν συνεχεία κατ' αὐτῶν οὔτε λίθους οὔτ' ἄλλο τι δυνατῶς εἶχομεν ἀφιέναι· τοσαύτη γὰρ ἦν ἡ συνέχεια τούτων, ὡς οὐδὲ τὴν χειρὰ τις εἶχε τῶν ἐπάλξεων ἐκβαλεῖν πρὸς ἄφεισιν λίθου. Τοσοῦτο δὲ μόνον ἐδυνάμεθα πάντες, πέμπειν λίθους ἐξ ἀφανοῦς κατὰ τῶν ὑπερχομένων τὸ τεῖχος, ὡς ἂν τῆς διὰ τῶν κλιμάκων ἀνόδου τούτους κωλύωμεν. Καὶ οὐκ ἂν τις τὸ παρ' ἡμῶν ἔκρινεν ἔργον πολέμου· τίνα γὰρ ἂν καὶ ἐπήγαγε βλάβην λίθος ἄνευ σκοποῦ ἀφιέμενος ἐκ χειρὸς ναρκώσης, τοῦ πέμποντος οὐχ ὄραν δυνάμενον πρὸς τίνα καὶ πῆ τοῦτον ἀφήσει; Ταύτη τοι οὖν τῶν πολεμίων διὰ πάντων ἰσχυρῶν δεικνυμένων, τοῦ πολέμου τε μηδαμῶς ἀμελούντων καὶ πάντων ἡμῶν ἐν ταραχῇ πολλῇ καὶ φόβῳ καθεστηκότων καὶ τῶν μὲν παύσασθαι τοῦ πολεμεῖν τὸν Μουράτην ὑπονοούντων, τῶν δὲ τὴν ἡμετέραν ἀπώλειαν προσδοκῶντων καὶ διατεινομένων μὴ ἂν ἄλλως γενέσθαι ἢ τὴν πόλιν ἀλῶναι, οὕτως οὖν τῶν πραγμάτων διακειμένων καὶ πολλῆς ἐν ἡμῖν συγχύσεως οὔσης, τῶν μὲν πρὸς τὸ πολεμεῖν ἴσως ἀσχολουμένων, τῶν δὲ καταναρκωθέντων καθάπαξ, ἐτέρων δὲ τοῖς ἀπὸ τῶν βελῶν τραύμασιν ἐναποθανόντων, ἐνίων δὲ καὶ φευγόντων ἀπὸ τῶν τειχῶν, μηκέτι μένειν ἐκεῖσε δυνάμενων ὑπὸ τοῦ δέους, οὕτω τῆς τετάρτης ἢ τρίτη παρελήλυθεν ὥρα, καὶ ἡ πόλις φεῦ παρὰ τῶν πολεμίων τοῦτον ἑάλω τὸν τρόπον.]

13 [Ὡς εἰς πολλὰ τὰς κλίμακας ἦσαν κομίσαντες μέρη καὶ πῆ μὲν ἐγγίσει τῷ τείχει ταύτας οὐκ ἔσχον, ἀπωθούντων τῶν ἄνω, μέχρις οὗ κατενάρκωσε τούτους ὁ φόβος, πῆ δὲ θέντες καὶ τινὰς ἀναβεβηκότες βαθμίδας οὐκ ἴσχυσαν τὸ ἐγχείρημα συμπερᾶναι, τινῶν εὐψυχίαν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους κτωμένων ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν εὐρεθέντων καὶ λίθοις χερμάσι καταβεβληκότων ἅμα ταῖς κλίμαξι τούτους, καὶ πολλοὺς τὸ ζῆν ἐζημιωκότων, ὡς οὖν οὕτω ταῦτα γένοιτο καὶ πλήρεις ἦσαν ἐκεῖνοι θυμοῦ (μὴ οὐκ ὀλίγην ἠγοῦντο γὰρ ὀφλήσειν αἰσχύνην ἠττημένοι φανέντες),

περιεργότερον στοχασάμενοι, καὶ τῶν κλιμάκων μίαν κατὰ τὸ Τριγώνιον θέντες, οὗ γωνία τις ἦν ἐκ πύργου καὶ οὐκ εἶχεν, ὅθεν ἂν τις τῆς ἀνόδου κωλύσαι τὸν ἀναβαίνοντα καὶ πολλή τις τῶν ἀνθρώπων ἐτύγχανεν ἐρημία, τόλμην ψυχῆς τῶν ἄλλων τις πεζῶν ἐνδειξάμενος, τὸ ξίφος ἐνδακῶν τοῖς ὁδοῦσι καὶ τὸ θανεῖν ἀνθηρημένος τοῦ ζῆν, ἵνα μόνον ἀνδρείας δόξαν κομίσηται, μεθ' ὅσης ἂν τις εἴποι τῆς εὐτολμίας τὸ τεῖχος ἀναβεβήκει, μηδ' οὐτινοσοῦν αἰσθομένου τῶν ἔνδον καὶ κατ' ἄλλο μέρος τῶν ἐναντίων τηρούντων τὴν ἄνοδον. Λατίνον οὖν εὐθύς ἐν ταῖς πυργοβάρεσιν εὐρηκῶς τετρωμένον ἔναγχος καὶ τὰ λοιίσθια πνέοντα, τούτου τὴν κεφαλὴν ἐκτεμῶν τῶν πολεμούντων εἰς μέσον κατέρριψε, δείξας ὅπως τε τοῦ μέρους ἐκείνου κεκράτηκε καὶ ὡς τὰ τεῖχη πάντες ἀπολιπόντες ὥχοντο ἀμεταστρεπτί. Ἐννάτην ἦγε καὶ εἰκοστήν ὁ Μάρτιος τότε, ἔτος δὲ τριακοστὸν ὄγδοον πρὸς τῷ ἑξακισχιλιοστῷ ἐνακοσιοστῷ ἐνειστήκει. Παραθαρρύνας τοίνυν ἐκεῖνος πάντας πεζοὺς τὸ τάχος τε ἀνιέναι ἐβόα καὶ τὴν ἐρημίαν ἐδήλου. Οἱ δ' ὡς εἶχον πάσας παραχρῆμα κλίμακας θέντες, συχνοὶ δι' αὐτῶν ἀναβαίνειν ἠπέιγοντο σὺν βοῇ καὶ τῷ τῶν ἀπὸ δέρρης τυμπάνων ἤχῳ· φέροι γὰρ καὶ τοῦτο πολλὴν τινα ἐν τοῖς πολέμοις τὴν ἔκπληξιν. Πολλοὶ δὲ παραβόλως καὶ ἀναρριχᾶσθαι παρωρμῶντο προθύμως διὰ πολλὴν τοῦ κέρδους ἐπιθυμίαν καὶ διὰ τῶν πυργοβάρεων ἐπεισιπτεῖν ἐσπούδαζον. Ὅσοι μὲν οὖν ἐδύναντο, τόνδε τὸν τρόπον ἀνέβαινον. Οἷς δ' οὐκ ἦν ἐφικτὸν διὰ τῶν κλιμάκων, διὰ τῶν ὀρυγμάτων, ὧν εἰργάσαντο, πολλῶν ὄντων, ἐπὶ τὴν πόλιν δρομαῖοι συνέρρεον, ἄλλος ἄλλον τῷ τάχει νικῶντες καὶ ταῖν χεροῖν τὰ ξίφη φέροντες, καὶ οἷον ἐρίζοντες, τὶς ἂν φθάσειε πρότερος ἐπὶ τὸ τῆς πόλεως οἰκούμενον μέρος καὶ μάλιστα τὸ πρὸς θάλατταν πρὸς αὐτὸ γὰρ τοὺς πλείους καὶ μάλιστα τοὺς Λατίνους ὑπέλαβον διὰ τὰς τριήρεις προσπεφευγέναι. Πάντες οὖν ἡμεῖς, ὡς εἶχεν ἕκαστος τάχους, οἱ μὲν κατ' οἴκους ἐθέομεν, οἱ δὲ ναοῖς ἱεροῖς κατεφεύγομεν, ἕτεροι ὑπονόμους καὶ μνήματα καὶ εἴ τι πρὸς σωτηρίαν ἦν ἐπιτήδειον ὑποδῦναι σὺν τρόμῳ ἠγωνιζόμεθα, ἄλλοι τὸ τοῦ αἰγιαλοῦ κατελάμβανον μέρος, οἰόμενοι δῆθεν τῶν τριηρῶν ἐπιβῆναι ἢ πλοίων ἐτέρων, μεθ' ὅσης ἂν τις εἴποι τῆς φρίκης· ὦνοντο γὰρ πολλοὶ μήπω τοὺς πολεμίους εἰσιέναι ἐκεῖθεν. Τὸ δ' ἦν τούναντίον καὶ τῆς γε ἐλπίδος διήμαρτον οἱ τοῦτο διανοοῦμενοι. τοῦτο καὶ κατὰ τὸν πύργον τὸν καλούμενον Σαμαρείαν εἶδον πάντες συμβάν. Πάντων γὰρ προσδοκῶντων ὡς, ὅταν ἡ πόλις ἀλῶ, μὴ ἂν τοῦτον εὐθύς προδεδοσθαι ἢ τὴν ταχίστην διὰ πολέμου ληφθῆναι, πρὸς τὴν τῆς θαλάττης αὐτὴν κείμενον ἠῖονα καὶ διατειχίσμασι καὶ ὄπλοις καὶ πᾶσι τοῖς ἀναγκαίοις καλῶς κατωχυρωμένον, ταύτην οὖν τὴν ματαίαν ἐλπίδα πάλαι ἡμῶν κεκτημένων, οὐκ ὀλίγοι δὴ τινες καὶ πρὸς τοῦτον κατέδραμον ἐπὶ φυλακῇ τῶν ἰδίων σωμάτων· πλὴν κἀνταῦθα τῆς ἐλπίδος διήμαρτον. Μόγις γὰρ τῶν Λατίνων, ὅσοι προὔχοντες ἦσαν, καὶ Τζεταρίων ὀλίγοι μετὰ τῶν προὔπαρχόντων εἰς φυλακὴν εἰς τοῦτον συνέφυγον μόνον καὶ τοὺς ἄλλους εὐθύς κεκωλύκεσαν τῆς εἰσόδου. Οἱ καὶ διὰ τοῦ κατὰ θάλατταν προβεβλημένου διατειχίσματος (Τζερέμπουλον τοῦτο καλεῖν πάντες εἰώθαμεν) εἰς τὰς τριήρεις εἰσίασι, πρὸ μικροῦ πρὸς αὐτὸν μετὰ προεισιόντων ἄλλων ἐκ τοῦ λιμένος καθορμισθείσας].

14 [Διὰ τῶν κλιμάκων οὖν καὶ τῶν ὀρυγμάτων, ὡς ἔφημεν, τῶν πολεμίων τῆς πόλεως ἐντὸς γενομένων, οἱ μὲν ἐπὶ τὰς οἰκίας συνέτρεχον καὶ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ δ' ἐπὶ τὰς πύλας τῆς πόλεως αὐτὰς ἀναπεταννύναι πρὸς τὸ τὴν πόλιν εἰσελθεῖν ἅμα παντὶ τῷ στρατεύματι τὸν Μουράτην. Καὶ εἶδες ἂν δίκην μελισσῶν ἢ θηρῶν ἀγρίων εἰσιόντας αὐτοὺς ὠρυομένους καὶ φόνον πνέοντας τὸν ἡμέτερον καὶ τὴν πόλιν τοὺς μὲν πεζῆ, τοὺς δ' ἐφίππους διαλαμβάνοντας. Ὡς δ' ἡ πόλις πεπλήρωτο πᾶσα καὶ πάντ' εἶχον αὐτούς, καὶ νεῶ ἱεροὶ καὶ μοναὶ θεῖαι καὶ ἀγυαὶ καὶ οἰκίαι,

τότε δὴ τὸ θρήνων πολλῶν ἐκεῖνο καὶ δακρύων ἄξιον πρᾶγμα ἐπράττετο. Διαλαβόντες γὰρ τὴν πόλιν πᾶσαν, ὡσπερ εἰρήκειμεν, καὶ οἷα λύκοι βαρεῖς ἐφ' ἡμᾶς ἐφορμήσαντες, ἀρπάζειν ἅπαντα ἔσπευδον κατὰ τὴν τοῦ κρατοῦντος ὑπόσχεσιν· ἔφη γὰρ ἐν τῷ πολεμῆν ὡς, εἴ γε ἡ πόλις ληφθεῖη καὶ τὴν ἐπιθυμίαν εἰς πέρας ἀχθεῖσαν ἴδοι τὴν ἑαυτοῦ, ἔχειν μετ' ἐξουσίας ἕκαστον, εἴ τι ἂν λάβοι καὶ παρὰ παντὸς ἀναφαίρετον. Εἶλκον οὖν ἀναμειξ ἄνδρας, γυναῖκας, παιδιά, πᾶσαν ὁμοῦ ἡλικίαν, δεδεμένους, ὡσπερ ἄλογα ζῶα καὶ πρὸς τὸ στρατόπεδον ἔξω τῆς πόλεως πάντας ἐξήγον. Καὶ σιωπῶ τοὺς πεσόντας, οὐχ ὑπὲρ ἀριθμὸν ὄντας, κατὰ τε τὰ τεῖχη καὶ τὰς ἀγυῖας, μηδὲ ταφῆς ἠξιωμένους, «ἐλώρια δὲ κειμένους κύνεσσιν οἰωνοῖσί τε πᾶσι» καθ' Ὅμηρον, οὐκ ἄνδρας μόνον ἀλλὰ καὶ γυναῖκας, καὶ τούτων μάλιστα τοὺς γηραιότερους τε καὶ ἀσθενεστέρους. Σπεύδων γὰρ ἕκαστος τῶν πολεμίων δέει τοῦ πλήθους, οὐς ἐκράτησε, τὸ τάχος ἀγαγεῖν ἔξω καὶ τοῖς συσκήνοισ ἀυτοῦ παραδοῦναι, μή τινος ἰσχυροτέρου τὸ κέρδος γένηται, ὅπερ ἂν εἶδε τῶν ἀνδραπόδων ὑπὸ γῆρως ἢ καὶ νόσου τάχα τινὸς οὐκ ἔχον τοῖς ἄλλοις βαίνειν παραπλησίως, τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμνε τούτου καὶ ζημίαν ἠκιστα ἐλογίζετο. Τότε πρῶτον παῖδες μὲν γονέων, γυναῖκες δὲ ἀνδρῶν καὶ φίλοι φίλων καὶ οἱ καθ' αἷμα τῶν ὁμοίων ἐλεεινῶς ἐχωρίζοντο. Καὶ τὸ θανεῖν ἡμᾶς ἀδίκως ἐν ὑποψίαις ἐτύγχανε. Καὶ συνεχύθη μὲν ἡ πόλις καὶ βοή παρὰ πάντων σύμμεικτος ἦρτο καὶ θορύβου πάντα καὶ γόων μεστά. Οἱ μὲν γὰρ ἄγοντες ἐξήρχοντο τοὺς δυστυχεῖς ἐν δεσμοῖς, οἱ δ' εἰσεχέοντο, σπουδάζοντες ἀρπάσαι τοὺς προτέρους, ἅπερ διέφυγε. Πλὴν ἀλλ' οὐκ ἐξ ἴσης πᾶσιν ἦκε τὸ κέρδος· τοσοῦτο γὰρ ἦσαν τὸ πλῆθος, ὅτι μέρος αὐτῶν τὴν πόλιν τῶν ἀνθρώπων ἐκένωσε καὶ τῶν αὐτοῖς προσόντων χρημάτων καὶ μάλισθ' ὅσον τὴν ἀρχὴν εἰσῆει διὰ τῶν κλιμάκων πεζόν.] [Ὡς οὖν οὕτω ταῦτα προβαίη καὶ περιέσχον ἡμᾶς εἰς ἑπτακισχιλίους ἀριθμουμένους ἅμα γυναῖξί καὶ παιδίοις, πάντας εἰς τὸ στρατόπεδον ἀγαγόντες ταῖς σκηναῖς ἐνδιάγειν παρέσχον, δεδεμένους κάκει καὶ τὰ τιμῆματ' ἀπηρίθμουν ἐκάστων, οἰμωγαὶ δὲ καὶ δάκρυα πανταχοῦ. Νήπια μὲν γὰρ, ὅσα ταῖς μητρῶαις ἐναποκείμενα ἦσαν ἀγκάλαις καὶ ὑποτίθτια, ἐλεεινῶς κλαυθυρίζοντα, ταύτας ἐζήτουν· αἱ δὲ περιοῦσαι κοπτόμεναι καὶ τὰς παρειὰς ἐξαίμους δεικνῦσαι ταῦτ' ἀνηρεύνων. Καὶ ἄνδρες μὲν τὰς ἑαυτῶν παρ' ἄλλων ληφθείσας γυναῖκας ὀρώντες, τῷ τῆς συζυγίας αὐτῆς καὶ συμποίας κινούμενοι φίλτρῳ, τὸν χωρισμὸν ἀπωδύροντο· γυναῖκες δὲ τοὺς ἄνδρας ἀναζητοῦσαι δάκρυσιν ἀμυθῦτοις περὶ αὐτῶν ἐρωτῶσαι τὰς σκηναῖς περιήεσαν· Καὶ τέκνα μὲν τοὺς τεκόντας ἀφηρημένα τὴν μόνωσιν οὐκ εἶχον ὑπομένειν οὐδ' ὀπωσοῦν· οἱ τεκόντες δὲ περὶ τούτων ἀνερευνῶντες τῆς φυσικῆς αὐτοὺς διεγειροῦσης στοργῆς, τὸν ἀέρα θρήνων ἐπλήρουν καὶ στεναγμὸς ἦν αὐτοῖς διηνεκῆς καὶ ἀπαρηγόρητον δάκρυον. Τότε καὶ κόραι πολλαί, μῆπω πρότερον ἀνδράσιν ὀφθεῖσαι μηδὲ τῆς πατρικῆς οἰκίας ἐξίεναι καταθαρρήσασαι, γάμοις δὲ νομίμοις τηρούμεναι καὶ τοῖς πολλοῖς ἀγνοούμεναι, χερσὶν ἀνδρῶν ἐκρατοῦντο καὶ ταῖς σκηναῖς μετ' αὐτῶν συνδιήγον. Καὶ εἶδες ἂν ἐν ἐκάστη σκηνῇ γυναῖκας συμμειγείς ἀνδράσι πολίταις καὶ ἄνδρας ὁμοίως γυναῖξί τῶν ἀλόντων· τῆς γὰρ ἀρπαγῆς κοινῆς γενομένης, ὁμοίως ἐν ὁμοζύγοις καὶ τέκνοις καὶ συγγενέσιν, ἄλλος μὲν ἤρπασε τὴν γυναῖκα, ἕτερος δὲ τὸν ἄνδρα καὶ ἄλλος τὰ τέκνα καὶ λοιπὸν ἦσαν ἀναμειξ οἱ καθόλου καὶ ἀγνοούμενοι παρ' ἀλλήλων. Μοναχοὶ δὲ γυναῖξί συνελκόμενοι, πρᾶγμα γέμον αἰσχύνης ἐδόκει καὶ τοῖς ἔλκουσι τοῦτο γέλως ὑπῆρχε πλατύς· εἰδότες γὰρ ἢ πυθόμενοι μοναχῶς αὐτοὺς βιοτεύοντας καὶ τὴν μετὰ γυναικῶν παντελῶς ἀπειπαμένους συνοίκησιν, τέρψιν ἰδίαν ἠγοῦντο τούτους ὀρώντες συνδιαφέροντας αὐταῖς τὸ δεινὸν καὶ συνδιάγοντας ἐξ ἀνάγκης ὁμοῦ.]

15 [Τούτων οὕτω κεχωρηκότων καὶ ὅσα ἄν τις ἐκ τούτων ἀκολουθῶς εἰκάσειεν ἕτερα καὶ πᾶσαν τὴν λείαν ἐν ταῖς σκηναῖς συναγροχότων τῶν Τούρκων, ὁ τῆς Δύσεως στρατηγὸς καὶ αὐθις τὴν πόλιν εἰσέδου ταύτην, ἴν' ἀκριβέστερον κατοπτέυσωσι καὶ μηδὲν αὐτοὺς λάθη κρυπτόμενον ὁπουδήποτε, ὅτε δὴ καὶ τὰ τῆς πόλεως ἄρδην ἅπαντα ἠφάνιστό τε καὶ ἀνατέτραπτο καὶ οὐδέν, οὔτε ναὸς ἱερός οὔτε μονὴ οὔτ' οἰκία καὶ τῶν φαυλοτέρων αὐτῶν ἀσάλευτος καταλέλειπτο. Τὸ δ' αἴτιον, ὅτι τῶν πολιτῶν, ὅσοι περιουσίαν ἐκέκτηντο τῷ μακρῷ συγκλεισμῷ μὴ δαπανηθεῖσαν, τὴν ἔφοδον τῶν πολεμίων ἀκηκοότες, ὃ πεπόνθεσαν δεδιότες, οἱ μὲν ναοὺς ἱεροῖς, οἱ δὲ μνήμασιν, ἕτεροι δὲ οἷς ἐδύναντο τόποις ἐναπέθεντο ταύτην, εἰ μὲν αὐτοῖς θανεῖν γένοιτο κατὰ τὴν προσδοκίαν, τῶν ἔπειτα ταύτην ἵνα τινὲς εὐρηκότες, οἷα συμβαίνει, τῆς ἐκείνων ψυχῆς ὑπεραγωνίσωνται, εἰ δὲ τὸν θάνατον ἀποφύγοιεν, εὐρῶσί τε καὶ χρήσονται πρὸς ἐλευθερίαν. Οἱ δὲ τῆς ἐλπίδος ἐψεύσθησαν. Ἀλόντες γὰρ τοῦ μὲν ἀδίκως τεθνάναι, θεοῦ τὸν οἰκεῖον ἔλεον ἐπιδειξαμένου, πλὴν ἐνίων, κάκεινων, οἷον προδιειλήφειμεν, ἀνώτεροι διεδείχθημεν, τοῦ δὲ τοῖς προσοῦσι χρήσασθαι πρὸς ἀνάρρυσιν οὐκ ἐπέτυχον. Δεινοὶ γὰρ ὄντες οἱ Τούρκοι καὶ πρὸς ἐπινοίας πολλὰς εὐπορώτατοι τῇ περὶ τὰ πράγματα τούτων πολυπειρία, οὓς τῶν πολιτῶν ἐποίησαν αἰχμαλώτους καὶ μάλιστα τὰς γυναῖκας διὰ τὸ τούτων εὐεξαπάτητον, λόγοις ὑπελθόντες πολὺ τὸ ἐπαγωγὸν κεκτημένοι, ἐλευθερίαν αὐταῖς ὑπισχνοῦντο τελείαν, εἰ χρήματα τούτοις γνωρίσειαν οἰκεῖά τε καὶ ἀλλότρια. Αἱ δὲ πρὸς αὐτὸ τοῦνομα τῆς ἐλευθερίας ἀπατηθεῖσαι, γνωρίζουν εὐθύς ἐκάστη τῷ ἰδίῳ δεσπότη σπουδῆς ἔργον πεποίητο καὶ τὰ ἑαυτῆς καὶ τοῦ γείτονος, εἴ τινα περὶ τούτων εἶδησιν εἶχεν. Ὡς δ' ἀρχὴ τοῦδε γέγονε τοῦ κακοῦ καὶ χρήματα πολλοὶ τῶν Τούρκων ἀνεῦρον, γνωρίζουσιν τοὺς ταῦτα κρύπτοντας τόπους τῶν γυναικῶν, λόγος γίνεται περὶ τούτου διὰ παντὸς τοῦ στρατεύματος καὶ πάντες οἱ κατασχόντες αἰχμαλώτους ἀνθρώπους πρὸς τὸν ὅμοιον διανίστανται ζῆλον, τοὺς μὲν ὑποσχέσει περικεχωρημέναις ἀπάτη, τοὺς δὲ λόγοις ὁμοίως ἑτέροις ἐπὶ φανερώσει τῶν ἰδίων παρακαλοῦντες χρημάτων καὶ φενακίζοντες. Ὅσους δὲ δυσπειθεστέρους τῶν ἄλλων ἐώρων (ἤλπιζον γὰρ τῶν νουνεχεστέρων πολλοὶ τῆς θωπείας αὐτοὺς ὑπενδοῦναι καὶ τῶν πολλῶν ἐκείνων ἀπατηλῶν λόγων, κἀντεῦθεν τὰ κεκρυμμένα διατηρῆσαι) τούτοις πολυειδεῖς τινὰς τιμωρίας ἐπῆγον, ἕως καὶ τούτοις εἰς ἀνάγκην ἐνέβαλον καὶ τὴν ἔνστασιν ἔλυσαν. Ὅθεν καὶ πολλοὶ τῶν δοκούντων, οἱ μὲν ταῖς θωπείας καθυπαχθέντες, οἱ δὲ τὰς τιμωρίας οὐκ ἐνεγκόντες, φανεροῦν τὰ κεκρυμμένα σπουδάζοντες ἦσαν καὶ ἄκοντες. Πρὸς γὰρ πᾶσαν ἀνάγκην, καὶ μάλισθ' ὅταν θάνατος ἢ τὸ προκείμενον, εὐχερῶς οἶδεν ὑποπίπτειν ἢ φύσις. Τοῦτο τῆς τῶν ἱερῶν ναῶν καὶ μονῶν κατασκαφῆς αἴτιον γέγονεν. Ἐνίων γὰρ διὰ τὸ ἀνύποπτον ἱεροῖς ἐναποθεμένων ναοῖς χρήματα καὶ ταῦτ' ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀδύτοις ὑπ' αὐτὰς τὰς ἱερωτάτας τραπέζας καὶ τῆς ἀνάγκης ἐφειστηκυίας γνώριμα ταῦτα τοῖς τιμωροῦσι θεμένων, ἀφανίζουσιν τὸ κάλλος αὐτῶν ἐπεχειροῦν οἱ Τούρκοι καὶ τὰς θείας τραπέζας, ἐφ' αἷς ἡ μυστικὴ καὶ ζῶσα καὶ σωστικὴ παντὸς ἐπετελεῖτο τοῦ κόσμου θυσία, τῇ τῶν χρημάτων ἐπιθυμία κατὰ σπουδὴν ἀνατρέπειν καὶ καταπάτημα φεῦ! τοῖς βουλομένοις τιθέναι ὑπέλαβον γὰρ ὑπὸ παντὶ λίθῳ χρήματα κεῖσθαι καὶ διὰ τοῦτο πάντ' ἀνάστατα πεποιήκεσαν. Αὕτη κάπτι τῶν ἱερῶν εἰκόνων συμβέβηκεν ἐν ὕβρει διαφθορὰ καὶ τὰς μὲν πυρὶ παρέσχον, οἷον ἡμᾶς εἰς τὴν τούτων προσκύνησιν ζημιοῦντες, ταῖς δ' εἰς ὑποδοχὴν τῶν ὠνίων, ὡς θεοῦ ἀνοχῆς, ἐπὶ μέσης τῆς ἀγορᾶς ἀναίδην ἐχρήσαντο, τινὰς δὲ καὶ διετήρησαν ἴσως, ὅσοι τῶν ἄλλων εἰς κτήσιν χρημάτων θερμότεροι καὶ ἀργυρίου ταύτας ἀπέδοντο.]

16 [Τί δ' ἂν εἴποις περὶ τῆς μυροδόχου τιμίας λάρνακος τοῦ ἡμεδαποῦ Τροπαιούχου καὶ Μάρτυρος; Ἦκιστα καὶ ταύτην εἶασαν ἀπερίτρεπτον καὶ μένουσαν, ὡς τὸ πρὶν, μανίας ὑπερβολῆ οἱ καθ' ἡμῶν, ὥσπερ θῆρες λυττήσαντες ἄγριοι, πλὴν οὐ δι' αἰτίαν καθ' ἣν καὶ τᾶλλα τῶν πάλαι ἐξ ἡμῶν γενομένων ἠνέφκτό τε καὶ καταβέβλητο μνήματα καὶ τὰ τούτοις ἐναποκείμενα λείψανα κατὰ γῆς ἀπερρίφθησαν. Ἐν αὐτοῖς γάρ, καθότι πολλοὶ τῶν Τούρκων χρημάτων ἐπέτυχον, ἐναποτεθέντων παρὰ τῶν πολιτῶν, δι' ἣν ἐλπίδα φθάσαντες δεδηλώκειμεν, διὰ τοῦτο πάντα σχεδὸν ἠνέφωξαν καὶ κατέστρεψαν. Ἐνταῦθα δὲ δυοῖν εἵνεκα, τοῦ τε περὶ αὐτὴν οὐκ ὀλίγου χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ λίθοις τιμίοις καὶ μαργάροις κατεσκευασμένου κόσμου καὶ τῶν ὑγείας παρεκτικῶν θείων μύρων. Οἱ μὲν γὰρ τοῦ κόσμου μόνον αὐτὴν ἀπεγύμνωσαν, οἱ δὲ βασκήναντες, οἷον ἡμῖν τῆς ἀφθονίας τῶν μύρων καὶ τῆς ἐκ τούτων ἰάσεως ἀφηρηκέσθαι καὶ ταῦθ' ἡμᾶς ἐβουλήθησαν, ὡς μηδὲν ἔχειν τοῦ λοιποῦ τούτων ἀπολαύειν, ὁσάκις ἂν ἕκαστος δέοιτο. Διὸ καὶ καταβεβληκότες τὰς ἐπ' αὐτῇ μαρμάρους τῶν μύρων ἔσπευδον αὐτὴν ἐκκενώσαι καὶ τὸ ἱερὸν καὶ θεῖον λείψανον τοῦ μάρτυρος ἐκβαλεῖν· ἠγοῦντο γὰρ τοῦ σκοποῦ τούτου κατατυχεῖν καὶ ἡμᾶς τῶν ἀκενώτων μύρων καταλιπεῖν ἐνδεεῖς. Πλὴν ἄλλ' οὐκ εἰς τέλος, οἷον αὐτοὶ σφαλερῶς προσεδόκων, ἢ σφῶν ἐπιθυμία ἐξέβη. Ἐξήντλουν οὖν τὸ μύρον ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἐφ' ἱκανὰς τὰς ἡμέρας. Καὶ τοῖς μὲν ὡς τι γελοῖον ἐδόκει· οἷς δὲ νοῦς ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ὑπῆν, τούτοις ἦν ἐπιμελὲς πρὸς τὴν ἑαυτῶν τοῦτο μετακομίζειν καὶ μετ' αἰδοῦς ἄπτεσθαι καὶ σεβάσματος· ἠκηκόεισαν γὰρ πρὸς τῶν πεπειραμένων ὡς ἰατρικῶν φαρμάκων ἐστὶν ἐνεργέστερον, εἰς οἷον ἂν τις χρήσαιτο πάθος. Πλὴν ἄλλ' οὐκ ἐδύναντο τὴν τῶν μύρων πηγὴν ξηρὰν καὶ ἄνικμον ἀποφῆναι, καίπερ πολὺν ὑπὲρ τούτου ποιούμενοι τὸν ἀγῶνα. Καὶ εἰκότως· οὐ γὰρ ἴσα τοῖς ἀνθρωπίνοις τὰ πρὸς θεοῦ τοῖς ἀξίοις κεχαρισμένα, ἐπειδήπερ μηδὲ τοῖς αὐτοῖς ὑπόκεινται ὄροις.] [Ταύτην τὴν πονηρὰν ἐπεδείξαντο γνώμην καὶ περὶ τὸ τῆς ὀσίας καὶ μυροβλύτιδος Θεοδώρας ἱερώτατον λείψανον, ὃ καὶ ὡς ἐπιπολῆς κείμενον ἀπερρίφη τε κατὰ γῆς (ὦ τόλμης καὶ μιαρῶν χειρῶν!) καὶ κατεθραύσθη εἰς μέρη, ἃ δὴ καὶ τῶν φιλοθέων τινὲς ἀνελόμενοι ἄλλος μὲν ἀλλαχοῦ πρότερον ὡς ἰατρεῖον ἄμισθον ἀπεκόμισαν. Ὑστερον δὲ καὶ ταῦτα συνῆκται, τῶν εἰληφόντων τῶν μὲν ἀποδομένων ταῦτα τιμῆς ἀργυρίων, τῶν δὲ χαρισαμένων δι' ἣν ἔσχον φιλόθεον γνώμην, ἃ καὶ εἰς ἐνὸς αὐθις συναρμοσθέντα σώματος ὀλομέλειαν θαυμάτων ἐνεργεῖα καθ' ἑκάστην ἀφθόνως πηγάζουσιν εἰς δόξαν καὶ αὐθις τοῦ πάντα πᾶσιν ἐπάγοντος λόγοις οἰκονομίας ἀρρήτου.]

17 [Τούτων οὕτω προβεβηκότων καὶ ἀκοσμίας πάσης γεγενημένης (διὰ πάντων γὰρ τῶν ἐν τῇ πόλει κεχώρηκεν ἢ καταφθορὰ) οἶκτον ἐπὶ τούτοις ὁ Μουράτης λαμβάνει τῆς πόλεως. Καὶ πρῶτα μὲν τοὺς εἰσιόντας ἅμα τῷ κατὰ δύσιν στρατηγῷ Τούρκους τὰς τῶν αἰχμαλώτων οἰκίας ἑαυτοῖς διανείμαντας καὶ ταύτας ἔχειν διὰ βίου παντὸς ἠλικιότας ἐξελαύνει, καὶ μὴ προθυμουμένους, τῆς πόλεως, ἐπειπὼν ὡς «ἀρκεῖ μὲν ὑμῖν τὰ χρήματα καὶ οὐς παρ' ἐλπίδα δούλους ἐκτήσασθε· τὴν δὲ γε πόλιν ἔχειν ἔγωγε βούλομαι, πολλῶν διὰ ταύτην διηनुκῶς ὁδὸν ἡμερῶν καὶ πόνον ὑπενεγκῶν, ὅσον ἐγνώκατε». Ἔπειτα δὲ πρὸς τὸν Γαλλικὸν ποταμὸν μεταβάς, ἐγγὺς τῆς πόλεως ῥέοντα κατὰ τὸν καιρὸν μάλιστα τοῦ χειμῶνος, βουλήν ἐσκέπαστο πᾶσι τε ἀδόκητον ὄλως καὶ συστατικὴν τῆς ἐαλωκυίας. Ἴδων γὰρ πόλιν τοσαύτην καὶ οὕτω κειμένην τῇ θαλάττῃ τε προσομιλοῦσαν καὶ πάντα δεξιὰν οὔσαν, ὥκτειρέ τε αὐτὴν καὶ πάλιν οἰκίσαι βεβούλητο. Καὶ δὴ πρῶτον μὲν ἀνθρώπους ἀριθμητοὺς τῶν ἐπισημοτέρων καθ' αἷμά τε καὶ συγγένειαν τῆς δουλείας ἀπηλλάχθαι προσέταξε, παρεσχηκῶς αὐτὸς τὰ λύτρα καὶ τῇ πόλει τούτους ἐγκατοικῆσαι, ἔπειτα δὲ τὰ καταπεπτωκότα ταύτης ἐν τῷ πολέμῳ μέρη ταχέως τε

άνορθοῦσθαι καὶ ὡς πρότερον ἦσαν ἐγκαταστήναι. Καὶ τὸ μὲν πρόσταγμα οὕτως εἶχεν, αὐτὸς δὲ μεταστήσας καὶ αὐθις τὴν στρατιὰν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Βαρδαρίου ἐστρατοπεδεύσατο, ἔνθα δὴ καὶ μερισμὸς παντελῆς τῶν ἐαλωκότων ἐγένετο. Ὅσοι μὲν γὰρ τῶν αἰχμαλώτων, ἢ δι' ὧν εἰπόντες ἔφθημεν λύτρων ἢ ἐξ ἑαυτῶν ἢ χριστιανῶν ἐξ ἑτέρων, ἐκ διαφόρων χωρῶν καὶ πόλεων συνειλεγμένων, τρόπον ἐξεῦρον ἐλευθερίας τινά, τετυχήκεσαν ταύτης ἔτι τῷ ποταμῷ Γαλλικῷ τοῦ Μουράτου ἐνδιατρίβοντος. Ὅσοις δὲ τρόπος ὑπ' ἀπορίας τῆνικαῦτα οὐχ εὔρηται, τούτους ἕκαστος ἐν ταῖς ἑαυτῶν πατρίσι καὶ τόποις ἐξέπεμψαν, τὰς ἐκ τῆς δουλείας ἀνάγκας ὑφισταμένους, μέχρις ἂν ὑπονοστήσαντες τὰ σφῶν τιμήματα διαθῶνται· οὐ γὰρ ἐδύναντο καὶ τούτους ἔλκειν μακρὰν ἀπερχόμενοι καὶ πρὸς πόλεμον ἕτερον. Εἶδες ἂν οὖν τοὺς δυστυχεῖς τοὺς μὲν ἐπὶ τὰ τῆς ἐώας, τοὺς δ' ἐπὶ τὰ τῆς ἐσπέρας μέρη διασπαρέντας· οἱ μὲν γὰρ τοὺς τεκόντας, οἱ δὲ τὰ τέκνα καὶ ἕτεροι τὰς γυναῖκας ἐλάμβανον καί, οὐς ἢ φύσις ἤνωσεν, ἢ συμφορὰ διεμέρισεν.]

18 [Ταύτη τῶν καθ' ἡμᾶς, ὡς μὴ ὠφέλε, συμβεβηκότων καὶ τοιόνδε παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Βαρδαρίου πέρας εἰληφότων, ὁ Μουράτης ἐκεῖθεν διχῆ τὴν στρατιὰν διελὼν τὸ μὲν αὐτῆς ἐπὶ τὰ τῶν Ἰωαννίνων ἐξέπεμψε μέρη, αὐτὸς δὲ μετὰ θάτερου μέρους ἐπ' ἄλλους ἀπήει καταστρέψων κάκεινους καὶ ὑπ' αὐτῷ ποιησόμενος. Πρότερον δὲ διὰ πάσης τῆς ὑπ' αὐτὸν κήρυκας ἐπεπόμφει, τοὺς πρὸ μακρῶν ἐτῶν καὶ τοῦ συγκλεισμοῦ τὴν Θεσσαλονίκην ἀπολιπόντας καὶ μετοικήσαντας ἀλλαχοῦ πρὸς αὐτήν, ἴν' ἐπανελθεῖν πολλῷ τῷ τάχει καταναγκάσωσι καὶ τὰ οἰκεία πάλιν, ὡς τὸ πρότερον, ἀπολάβωσι. Σκοπὸς γὰρ αὐτὸν πάνυ τι καλὸς καὶ πολλῶν ἄξιος τῶν ἐπαίνων εἰσῆει, τὴν πόλιν καὶ αὐθις τοῖς οἰκήτορσιν ἀποδεδωκέναι καὶ πλήρη, καθάπερ καὶ τὸ πρῖν, ἀποκαταστήσαι. Καὶ ἦν ἂν τοῦτο μετ' οὐ πολὺ, εἰ μὴ τὰ ἡμέτερα πρὸς θεὸν κώλυμα γέγονε πταισμάτα. Πόθω γὰρ τοῦ συστήναι τὴν πόλιν φιλανθρώπου γνώμης τυχῶν ἐβούλετο πᾶσί τε ἐλευθερίαν χαρίσασθαι καὶ δοῦναι τούτοις, ὡς προὔφην, αὐτήν καὶ τὰς αὐτῶν οἰκίας, ὡς πρῖν, μετὰ πάσης ἀδείας κεκτῆσθαι καὶ εἴ τι προσῆν ἀκίνητον ἕτερον. Τῷ τοι καὶ πρὸς τοὺς ἀμφ' αὐτῶν φασί τινες ἐπομνύμενον λογάδας εἰπεῖν ὡς «ἄδικον ἂν εἴη μετὰ τῶν προσόντων τοῖς κρατηθεῖσι καὶ τούτους ἐλεῖν δεσμίους καὶ τῆς ἐνεγκαμένης ἀπαγαγεῖν· ἐλευθερώσωμεν οὖν αὐτούς, εἰ δοκεῖ, ἢ λαβόντες λύτρων ἄνευ αὐτούς, ἢ ταῦτα παρεσχηκότες ἡμεῖς». Τῶν δ' ἀκηκοῦτων τοὺς μὲν ἄλλους ἐπαινεῖσαι τε τὸν λόγον καὶ παρακαλέσαι πρὸς τοῦτο, ἕνα δὲ τῶν ἄλλων στρατηγῶν, ἐξοχώτατον, μὴ μόνον οὐκ ἀποδέξασθαι τὸ ῥηθὲν διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐδύνατο λόγοις κωλύσαι τὸ βούλημα καὶ πιθανὸν ὀφθῆναι διὰ τὸ ὑπερέχον. Ἦν δὲ καὶ τοῦτο πάντως τῆς ἐμῆς ἀμαρτίας καρπός, ὡς ἑμαυτὸν πείθω, καθάπερ καὶ τᾶλλα, ὅσα συμβέβηκεν. Εἰ καὶ ἴσως τινὲς τοῦτον τὸν λόγον οὐκ ἀνεωγμένοις δεχόμενοι τοῖς ὡσί, μηδ' ἑαυτοὺς αἰτίους κρίνοντες τὰς θείας παρὰ φαῦλον ἐντολὰς τιθεμένους, ἀνθρώποις τὰς τῶν συμβαινόντων αἰτίας λογίζονται· ἐγὼ δὲ τὸ πᾶν τῆς τοῦ θεοῦ κρίνω παιδείας διὰ τὴν ἐμὴν ἐπανόρθωσιν. Πᾶσαι γὰρ αἱ πολυάνθρωποι φθοραί, ὡς αἱ θεῖαι διαγινώσκουσι καὶ ἀποφαίνονται βίβλοι, εἰς τὸν τῶν ὑπολειπομένων σωφρονισμὸν γίνονται τὴν πάνδημον πονηρίαν δημοσίαις μάστιξι τοῦ θεοῦ σωφρονίζοντος.] [Πάντων οὖν, ὡς εἶπον, τὰ τῆς πόλεως ἑαυτοῖς διανεμαμένων, ὁ Μουράτης τὴν πόλιν ἀνθρώπων ἐρήμην ἰδιοποιήσατο μόνην, πάσας οἰκίας ἔχειν τοὺς ἀρχῆθεν αὐτῶν κυρίους προστάξας, ἐλευθερίας τετυχηκότας καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀκίνητον κτῆσιν, ταυτὶ μόνον προσθεῖς αὐτὸς τῆνικαῦτα τοῖς κακοῖς γενομένοις, ὅτι τούσδε τοὺς ἱεροὺς οἴκους παρακατέσχε, τὸν τ' ἐπὶ μέσης τῆς πόλεως μέγαν νεῶν τῆς Ἀχειροποιήτου παρθένου καὶ θεοτόκου καὶ τὴν εἰς ὄνομα πάλαι τιμωμένην τοῦ τιμίου Προδρόμου μονὴν ἱεράν, τὸν μὲν ὡς σύμβολον νίκης καὶ τῆς γεγεννημένης ἀλώσεως, τὴν δ' ὡς καὶ πρὸ

χρόνων παρὰ τῶν Τούρκων ληφθεῖσαν καὶ εἰς συναγωγὰς αὐτῶν τούτους μετήμειψε καὶ ὅτι περιφανὲς κατὰ τὴν Ἀδριανούπολιν βαλανεῖον ἐκ βάθρων αὐτῶν ἀνεγείρας μαρμάρους χιλίας ἐξελεῖν ἔπεμψε καὶ κομίσει πρὸς τὴν ἐδάφους οἰκοδομίαν αὐτόθι, ναῶν ἱερῶν καὶ μονῶν ταύτας παρὰ τῶν πεμφθέντων ἀφειδῶς ἐκβληθείσας.]

19 [Ἄλλ' ἀπῆλθον μὲν οἱ κήρυκες κατὰ πολλὰ τῆς ὑπ' αὐτῷ μέρη, ὡς διειλήφειμεν, καὶ τοὺς εὕρισκομένους ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἐν αὐτῇ κατηνάγκασαν ἐπανέρχεσθαι, αὐτοὺς πρὸ χρόνων μόνον ταύτης ἀπάραντας ἐκ τῆς τῶν δεινῶν συνεχείας, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν αἰχμαλώτων γεγενημένων τοὺς ὀθενδήποτε τῆς ἐλευθερίας ἠξιωμένους. Ἠλευθέρωνται καὶ γὰρ ἱκανοί, πολλῶν θεοφιλῶν ὑπὲρ ἀναρρύσεως ἡμῶν προθύμως κεκινημένων καὶ μάλιστα τοῦ τῶν Σέρβων ἄρχοντος, ᾧ τῶν ἄλλων αὐτοῦ πλεονεκτημάτων ἐξαιρετον ἢ πρὸς τοὺς δεομένους ἐστὶν εὐποία ἐκάστοτε· χρυσίον καὶ γὰρ οὗτός τιςιν, οἷς ἐθάρρει, χειρίσας ἐπ' ἐλευθερίᾳ τῶν αἰχμαλώτων τοῦτο δοθῆναι παρεκελεύσατο. Καὶ οὐκ ἀπὸ τῆς ἐκείνου γνώμης ἐγένετο· ἐπρίαντο γὰρ τοῦ χρυσοῦ οἱ πρὸς αὐτὸ τεταγμένοι πολλοὺς, οἱ δὴ καὶ ἐπανιόντες ἐπὶ τὴν πόλιν, ὡς εἰκάζειν ἔχομεν, μέχρι τοῦ νῦν εἰσὶ μετὰ τῶν ἀπ' ἄλλων τόπων ἐληλυθότων ὡσεὶ χίλιοι. Εἰ δὲ καὶ συναριθμεῖν τις ἐθέλοι καὶ τοὺς τὴν πόλιν οἰκῆσαντας Τούρκους, εἶεν ἂν ὡσεὶ δισχίλιοι. Διεννοούμεθα δὲ τὴν πόλιν καὶ αὖθις τὴν πρὶν αὐτῆς εὐκοσμίαν ἀναλαβεῖν καὶ τὰ τῆς εὐσεβείας ἀνθῆσαι καὶ πλατυνθῆναι ὡς πρότερον. Καὶ γέγονεν ἂν ἴσως, εἰ μὴ καὶ πάλιν τὸ πλῆθος τῶν ἡμετέρων σφαλμάτων ἐμποδῶν ἐγεγόνει καὶ ἡ κακία μὴ χώραν εὔρεν. Ἐξ οὗ γὰρ ἡ πόλις δεδούλωτο καὶ ὁ Μουράτης πάντα καὶ κτίσματα καὶ κτήματα καὶ νεῶς ἱεροῦς καὶ μονὰς καὶ τὰς τῶν προσόδων αὐτῶν ἀφορμὰς ἐπανιοῦσιν ἡμῖν τοῖς ὀπωσδήποτε τῆς δουλείας ἀπαλλαγείσι φιλοτίμως καὶ γράμμασι καὶ λόγοις δεδώρητο, πανταχοῦ τε τοῖς ἀφικνουμένοις ἐλευθερίαν ἐκήρυξε καὶ αὐτῶν οἰκίας καὶ ὅσα ἀκίνητα πάντες ἀνέλαβον καὶ τάξεις πᾶσα καὶ ἅπαν ἔθνος τῆς πόλεως πρὸς δευτέραν αὔξησιν καὶ ἀνακαινισμόν προβαίνειν ἀπήρξαντο, ποιμὴν τε τῇ πόλει κεχειροτόνητο καὶ ἐκκλησία συνέστη καὶ τὴν προτέραν ταύτης τάξιν ἀπέιληφε, μοναχοὶ τε τῶν μονῶν ἐπελάβοντο καὶ διὰ σπουδῆς ἐποιοῦντο τὴν τούτων ἐπίδοσιν καὶ πάντες ἐλπίσι χρησταῖς ἐτρέφόμεθα καί, συντόμως εἰπεῖν, τῶν ἐκ τῆς ἀλώσεως ἡμῖν ἐπιόντων κακῶν τὴν μνήμην ἀπεβαλόμεθα καὶ χαίροντες ἦμεν, ἐφ' οἷς ἀδοκῆτως ἐτύχομεν καὶ τὴν προτέραν ἀπολαβεῖν τὴν πόλιν εὐετηρίαν ἠλπίζομεν, τότε' ἐξ ἡμῶν, ἡ παροιμία φησὶν, «ὁ ἰμὰς ἐξετέ τμητο» καὶ εἰς τούναντίον τὰ τῶν ἐλπίδων περιετράπησαν.]

20 [Καὶ δὴ τῇ Θεσσαλονίκῃ ἐπιδημητικῶς ὁ Μουράτης (δεύτερον, οἶμαι, τινικαῦτα διίππευεν ἔτος μετὰ τὴν ἄλωσιν ἢ τρίτον) ἐφ' ᾧ ταύτην ἰδεῖν καὶ ἀκριβέστερον τὰ κατ' αὐτὴν ἱστορῆσαι καὶ τῶν ἀπ' αὐτῆς καλῶν ἀπολελαυκέναι καὶ δωρεαῖς μεγάλαις ἀντιφιλοτιμήσασθαι, τὸν ἐκείνου τε τῷ φιλοτίμῳ τῆς γνώμης μιμήσασθαι πρόγονον, Θεσσαλονίκης κάκεῖνον κρατήσαντα καὶ χάρισι ταύτην πολλαῖς ἀμειψάμενον οὕτως οὖν γνώμης ἔχων καὶ μετὰ τοιαύτης ἐλθῶν, ὁ δὲ μὴ οὐκ ἀγαθαῖς ὑπαχθεῖς συμβουλίαις μεταβουλεύεται τε καὶ τὴν προτέραν μετατίθησι γνώμην καί, ἅ, καθ' ὃν ἐαλώκαμεν χρόνον, οὐ πέπραχε, κατ' ἐκεῖνο δὴ τοῦ καιροῦ παρώρητο διαπράξασθαι. Καὶ γοῦν ὡς τὴν πόλιν καὶ τὰ καθ' ἕκαστον ταύτης θεάσαιτο καὶ πάσης ἐν ταύτῃ ῥαστώνης ἐπαπολαύσειεν, ὡς τῶν αὐτῇ προσόντων καλῶν εἰς κόρον κατατρυφήσειεν, ἀγαπητικῶς τε οὐχ ἥκιστα ταύτῃ διατεθεῖη καὶ πᾶσιν ἡμῖν θαρρεῖν δοίη περὶ ἡμῶν τὰ βελτίω. Πρῶτον μὲν ψῆφον ἐξήνεγκεν, οἶαν οὐδ' ἐν ὄνειροις ἰδῶν οὐδεὶς ποτε προσεδόκησεν ἄν. Ἡ δ' ἦν πάσας μὲν ληφθῆναι μονὰς καὶ νεῶς, πάσας δὲ προσόδους αὐτῶν καὶ τὰ κτήματ' ἀφαιρεθῆναι καὶ εἰς στενὸν κομιδῆ τὰ ἡμέτερα καταντῆσαι, ὃ καὶ εἰς πέρας ἐκβέβηκεν οὐ μετ' οὐ πολὺ.

Ἐπειτα δὲ καὶ καταγραφῆναι πάσας οἰκίας καὶ εἴ τι προσῆν ἕτερον τῇ πόλει προστάττει, καὶ χωρὶς μὲν τὰ τῶν παρόντων, χωρὶς δὲ τὰ τῶν ἀπόντων ἀριθμηθῆναι. Βουλὴν γὰρ ἐνενόησεν ἢ ἐδέξατο τὰς μὲν τῶν παρόντων καταλιπεῖν ἔχειν τοὺς τούτων δεσπόσαντας, εἰ καὶ μὴ καθαρῶς οὕτως ἐξέβη, τὰ δὲ γε τῶν ἀπόντων, ζώντων καὶ τεθνηκότων, τὰ μὲν τηρεῖσθαι τοῖς εἰσέπειτ' ἔλευσομένοις, τὰ δὲ Τούρκοις δοθῆναι τοῖς ἡρημένοις ἢ βιασθεῖσιν ἐνοικῆσαι τῇ πόλει, καθάπερ καὶ γέγονεν. Ἐπεὶ δὲ κατεγράφησαν μὲν μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας ἅπαντα τὰ τῆς πόλεως, ἐνίων ἐκ τῶν ἡμετέρων πρὸς τοῦτ' ἐπιτηδείων ὀφθέντων, οἱ καὶ τοῦτ' ὤδιον ἐκ σκαιοτάτης, οἶμαι, γνώμης καὶ φθονεῶς, ἠρίθμηντο δὲ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ διασκέψεως καὶ διχῆ κατὰ τοῦπίταγμα διηρέθησαν, τότε δὴ τὰς μὲν τῶν μονῶν, ὅσαι δὴ μείζους καὶ πρὸς κάλλος φαιδρότεραι, τοῖς οἰκείοις αὐτῶ καὶ οὔσιν ἐν ἀξιώμασιν ἐδωρήσατο, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν οἰκιῶν, ὅσαι δὴ καλλίους ἦσαν τῶν ἄλλων εἰς τε κάλλος καὶ μέγεθος, μόνους ἡμῖν τοὺς τέσσαρας νεῶς, οἱ καὶ καθολικοὶ λέγονται, καταλελοιπῶς, πολλὴν τὴν σπουδὴν ὑπὲρ τούτων τοῦ ποιμένος εἰσενεγκόντος. Τὰς δὲ γε λοιπὰς ἀπάσας οἰκίας καὶ τοὺς νεῶς σχεδὸν πάντας διωρίσατο τοῖς τ' ἀπ' ἄλλων τόπων ἐθελήσασιν ἴσως τὴν πόλιν, ἀνθ' ἧς οἰκοῦσιν, ἐλέσθαι παρασχεθῆναι καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν Γενητζῶν ἀπαναστάσι Τούρκοις. Τόπος δ' οὗτός ἐστι πεδιάς ὅλος, ἡμέρας ὀδὸν ἀπὸ τοῦ κατὰ δύσιν μέρους ἀπέχων τῆς πόλεως, εἴτε τῇ τούτου ἐπιτηδειότητι εἴτε σπουδῇ τοῦ τοῦτον ἀρχῆθεν ἐκλεξαμένου πρὸς οἴκησιν πολλοὺς ἐσχηκῶς οἰκῆτορας Τούρκους, ὃν δὴ τόπον καὶ οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπὶ θέαν καὶ ζῶν ἀγρίων θήραν ὁ Μουράτης ἐκεῖσε, καθ' ὃν καιρὸν ἐνεδήμει τῇ πόλει, γενόμενος, σχεδὸν τῶν ἐνοικούντων καθίστησιν ἔρημον, ἀπανίστασθαι τούτους τὸ τάχος κελεύσας καὶ μετοικεῖν εἰς Θεσσαλονίκην. Ὁ δὲ πρόσταγμα καὶ μετὰ σπουδῆς οἱ πρὸς αὐτὸ τεταγμένοι πεπληρωκότες ἐφάνησαν μηδὲν μελλήσαντες μετὰ τὴν τούτου ἀποδημίαν, πάντας δὲ τοὺς αὐτόθι Τούρκους, ἐκεῖσε γενόμενοι καὶ βία μᾶλλον ἢ πειθοῖ εἰς Θεσσαλονίκην ἀγιοχότες καὶ οἰκίας ἐτέρας, ἀνθ' ὧν εἶχον, παρεσχηκότες κατὰ τὸ πρόσταγμα. Ἄμφω γοῦν, οἶμαι, ταῦθ' ὁ Μουράτης ἐσκέφατο καὶ τοῦθ' οὕτω γενέσθαι προσέταξεν, ἵν' ἀσφάλειαν ἢ πόλις ἔχη καὶ φυλακὴν ἀκριβεστέραν ἐκ τούτου, παράλιος οὔσα καὶ διὰ τοῦτο δεομένη πολλῶν ἐνοικούντων καὶ ἵνα τὴν ἀγορὰν πλήθουσιν ἔχουσα τῶν ὠνίων ἀπάντων εἰς αὐτὴν εἰσκομιζομένων πάντας ἔλκη παρ' ἑαυτῇ, πραγματειῶν καὶ συναλλαγμάτων ἀπάντων μεταδιδούσα τοῖς χρήζουσι καὶ ἑαυτὴν ῥαδίως πλουτίζουσα.]

21 [Τούτων οὖν οὕτω προβάτων καὶ τῶν Τούρκων εἰς χιλίους ἀριθμουμένων τὴν πόλιν κατειληφότων καὶ πάντων οἰκίας καὶ ναοὺς ἀντὶ οἰκιῶν εἰληφότων καὶ ἀναμειξ κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν λαχόντων τὴν οἴκησιν, ἢ πόλις ὥσπερ τινὰ πενθήρη χιτῶνα τὴν ἀκοσμίαν περιεβάλετο, τῆς εὐπρεπείας, ἧς ἂν ἔτυχε τῆς κακῆς συμβουλῆς μὴ χώραν εὐρούσης, ἀφηρημένη καὶ τὸν στολισμὸν, ὃν οὐκ εἰς μακρὰν ἔσχεν ἂν, δυστυχῶς ἄγαν ἀποβαλοῦσα καὶ στένουσα, οἷον μετ' οἰμωγῆς, ὅτι μὴ σεισμὸς ταύτην συνέχωνεν ἢ πῦρ παρανάλωσεν ἢ ὕδωρ ἀναδοθὲν ἢ νεφελόθεν ῥαγὲν συνεκάλυψε καὶ κατέκλυσε· τοῦτο γὰρ ἀνεκτότερον, ἐπεὶ τοῖ γε βέλτιον τοῦ τοιαύτην ὀραῖσθαι τὸ μηδ' ὀπωστοιοῦν ἐπὶ γῆς ἐστάναι. Οἱ μὲν οὖν τῶν ἱερῶν οἴκων εἰς κοινὰ καταγῶγια μετημείφθησαν, ὥσπερ εἰρήκειμεν, καὶ τὸ προφητικὸν εἶπεῖν, «ἐν πελέκει καὶ λαξευτηρίῳ τὰ θυσιαστήρια τοῦ θεοῦ καταβέβληντο», οἱ δὲ λείψανα μόνον τοῦ πρώτου κάλλους αὐτῶν καὶ τῆς θέσεως ἀποσώζουσιν, ἔνιοι δέ, καὶ μᾶλλον οἱ πλείους, καταπεπτώκεσαν τέλειον, ὡς μηδὲ ποῦ ποτ' ἦσαν γνωρίζεσθαι· διηρπάγησαν γὰρ αἱ τούτων ὕλαι καὶ κτίσμασιν ἄλλοις προσετέθησαν καινοτέροις καὶ μάλιστά γε τῶ νῦν ἐπὶ μέσης τῆς πόλεως ὀρωμένῳ καὶ κοινῶ βαλανείῳ. Καὶ μονονουχὶ τῶν γηραιότερων ἔξεστιν ἀκούειν ἀνδρῶν ὡς ὧδε μὲν ἦν ὁ νεῶς ὁ δεῖνα,

ἐκεῖ δὲ ὁ δεῖνα καὶ ὅσα προσῆν ἐκάστῳ καὶ κάλλη καὶ χάριτες. Καὶ τοῦτο μὲν οἱ κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν νεώ, μοναὶ δ', ἄς πρότερον φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν, ἀφορμὴ τοῖς ὀρώσιν ἴστανται πένθους, μὴ ὅτι γε μοναχῶν ἔρημοι καταστᾶσαι κακῶς ἐξελαθέντων καὶ πρὸς ἐτέρας πόλεις μετοικησάντων, ἀλλὰ καὶ προσαφηρημένα τὴν διὰ πάντων λαμπρότητα· αἶ τε γὰρ μάρμαροι τούτων ἐξηδαφίσθησαν, ἢ τ' ἄλλη ἅπασα ὕλη, ἢ πρὸς ἀπαρτισμὸν αὐτῶν ἀρχῆθεν συντεθειμένη καὶ κάλλος, εἰς διαρπαγὴν τοῖς βουλομένοις ἀνεῖτο καὶ νῦν ἄκοσμον τι θέαμα πᾶσιν ὀρώνται καὶ τὰς ἀπάντων ψυχὰς κινουῖσι πρὸς δάκρυα. Πολλοὶ μὲν οὖν εἶλοντ' ἂν ἀντὶ τῆς ἐνεγκαμένης τὴν πόλιν καὶ πλήρης μὲν ἂν ἦν εὐσεβῶν ἤδη, πλήρης δὲ μοναχῶν, γέμουσα δὲ θυμηδείας καὶ τέρψεως τῷ χριστωνύμῳ πρεπούσης πληρώματι, εἰ μὴ τοιαύτη κατ' αὐτῆς ἀπόφασις ἀπευκταία ἐξήνεκτο καὶ τὰ κατ' αὐτὴν οὕτω προϋχώρησε. Νυνὶ δὲ μὴ ὅτι γε πόθον, οἱ ταύτην ἐκ μακροῦ καταλαβεῖν εἶχον, μετάμελον ἔσχον τῆς προθυμίας, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν τῆς εἰς τὴν πόλιν ἐλεύσεως μεταμέλει, τῆς ἐλπίδος σαφῶς διημαρτηκόσι· πάντα γὰρ ἄνω καὶ κάτω γεγόνασι, τὸ τοῦ λόγου, καὶ ἡ πόλις ὥσπερ τις ναῦς ἐν πελάγει περισχεθεῖσα κακῶν περιφέρεται, δίκην ἀνέμων τῶν καθ' ἐκάστην εἰπεῖν συμπιπτόντων ταραττόντων αὐτὴν καὶ ναυτίας πολλῆς καὶ ἰλίγγου πληρούντων καὶ καθαρᾶς εὐδίας ἐπιτυχεῖν οὐκ οὐκ ἐώντων, οὐδὲ τὸ τῆς εἰρήνης καὶ νηνεμίας ἰστίον πετάσασαν πρὸς λιμένα καλῶν ἐφθακέναι στήναί τε ἐπ' ἀγκυρῶν ἀσφαλείας καὶ μένειν ἀσάλευτον. Θεοῦ δὲ ἄρα τοῦτ' ἂν εἴη καὶ τῆς ἐκείνου σαφῶς ποδαλιουχίας, καταπραῦναι μὲν τὰ τῶν ἐπερχομένων κορυφούμενα κύματα, ἰθῦναι δὲ πρὸς γαλήνην καὶ σωτηρίαν χαρίσασθαι καὶ δοῦναι πρύμναν κρούσασθαι τοῦ λοιποῦ καὶ «πλεῦσαι δεύτερον, ὅ φασι, πλοῦν», μεταβεβλημένων ἀπάντων ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ ὁ συνοίσει τῇ πόλει, μεσιτεύσαντος τοῦ τοῦ ἡμεδαποῦ Τροπαιοῦχου καὶ Μάρτυρος καὶ τῶν τῆς πατρίδος οἰάκων αὐθις εἰπεῖν ἐπιλαβομένου καὶ πρὸς τὴν τσοαύτην τῶν συμφορῶν θάλασσαν τῇ ἑαυτοῦ χρησαμένου δυνάμει. Γένοιτο δὲ μὴ οὐκ εἰς μακράν, ἰλέω τοῦ Θεοῦ ἐπιβλέψαντος ὄμματι καὶ φιλανθρωπευσαμένου συνήθως, ἐφ' οἷς αὐτὸν παροργίζομεν.]

22 Ταῦτα ἐς δεῦρο παρηκολούθηκεν, εἰ καὶ τινα τούτων ἡμεῖς ἐκόντες διὰ τὸν καιρὸν καὶ τὴν ἡμετέραν περὶ τὸ λέγειν ἀσθένειαν παραλιπεῖν δέον κεκρίκαμεν. Κάπειδήπερ οὐκ εἴχομεν τὴν σὴν ἀξίωσιν διακρούσασθαι καὶ ἀνηκοΐας γραφὴν ἀπενέγκασθαι, καθὼς ἡμῖν ἐξῆν, ἑαυτοὺς τῇ παρουσίᾳ δεδώκαμεν διηγῆσαι· τοῦτο γὰρ κἂν ταῖς ἀρχαῖς ὑπισχνούμεθα, μηδὲν πλέον τῆς ἡμετέρας δυνάμεως ἐπιδείξασθαι. Ὅθεν, εἰ μὲν ἄξιόν τι τῆς τε σῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς ὑποθέσεως φανῶμεν ἐργάσασθαι, σὸν ἂν εἴη τοῦτο καὶ τῶν σῶν ὑπὲρ ἡμῶν προσευχῶν. Εἰ δ' αὐθις ἀτυχεῖς κατὰ πάντα δόξαιμεν, ὁ πᾶσα παθεῖν ἀνάγκη, ὅποια τις ἂν ἀμοιβὴ καὶ πάλιν ἡμῖν ἀντιδοθεῖ, δίκαιον ἂν εἴη καὶ σὲ ταύτης μετεσχηκέναι, ἡμᾶς ἀμαθεῖς ὄντας, παρακαλέσαντα πρὸς ἔργον τοσοῦτον διὰ τὸ ἡμᾶς εἶναι τι νομίσει, μηδὲν ὄντας καὶ τοῦτο πανταχοῦ διατεινομένους. Ἐγὼ δ' εἰς ἀμοιβὴν τὰς σὰς λιτὰς ἀντιδοθῆναί μοι θερμῶς ἐξαιτοῦμαι, τιμιώτατε πάτερ· πολλὰ γὰρ ἑμαυτῷ συνεγνωκῶς πταίσματα, τῆς ἀπὸ τῶν σῶν λιτῶν δέομαι βοήθειας εἰς τὴν τούτων ἀπόνηψιν.